

СВАКОМ СВОЈЕ

У ОДБРАНУ СУДСКЕ НЕЗАВИСНОСТИ

Мих. Тадић

* * *

SVAKOM SVOJE

U ODBRANU SUDSKE NEZAVISNOSTI

Mih. Tadić

СВАКОМ СВОЈЕ

У ОДБРАНУ СУДСКЕ НЕЗАВИСНОСТИ

ПРИРЕДИО

Мих. Тадић

НБ. БР.

740

St. Antun Grahovac

10. XII. 1919.

Београд

БЕОГРАД

Нова штампарија „Даниновић“ — Луб. М. Даниновић
1900.

НЕКОЛИКО РЕЧИ УНАПРЕД

Задатак је ове брошуре да скрене пажњу наших правника на једно питање, које је у теорији и сувише деликатно а у примени код нас показало се и сувише еластично.

Сем овога главног задатка, брошира треба да обрати пажњу јавног мишљења на сву опасност једног преседана министарске интервенције, која додирује политичке системе који су унесени у Устав, као основне гаранције права и једнакости грађана, и да на тај начин изазове потребне мере да се такви преседани у будуће спрече.

Поред ова два задатка брошира по невољи треба да изнесе сву борбу једног председника Суда да очува част суда и одржи функцију суда и да укаже на оне политичке системе, који ту функцију потпуно разаравају.

Брошира има да изнесе разне нове правне теорије које представљају све

правничко богатство једнога Министра правде, које би дотерало у хор-сокак читаву функцију једне јавне службе, и да истакне на видно место све оне ипсинуације које су у једно Министарско решење стављене извесно за то, да убеди председника суда у политички такт и скрупуле на које један председник треба од једног Министра да рачуна.

Брошира треба да покрене зачмалост и инертност, да растури чамотињу и да покаже правац у чувању туђих права а и одбрани својих атрибуција.

Девиза је брошире „Сваком своје“. Она црта карактере и обележава типове. У јасној слици она износи како се каприс истиче пред редом, а сујета поставља пред туђа права и своје дужности, и слика сву мржњу, коју једна увређена падутост може да изрази.

Брошира треба да покаже сву наметљивост, која се само дрекошћу оправдава и имаће ту корист да у овој малој земљи пуној сиротиње свакога на време упуту, да задржи и чува своје право место и да не прелази брану од трња, која, као често решето, одваја злато од згуре и чисту пшеницу од кукоља и на своје бодље закачује све оно што има да се очисти и провеје.

Брошира има два дела. Један се од-

носи на атрибуције председника суда у погледу рочишта, а други додирује председникове атрибуције у одржавању реда у суду и функције коју суд има да испуни.

Брошира садржи сва документа из којих се може видети како је сукоб отпочео, како је текао и како се завршио, и комуникацијом тих докумената даје се могућност свакоме, да правилно оцени и закључи о једном питању, које јавност сасвим исправно — без докумената, и ако се то од ње желело, није третирала, нити је хтела свој суд изрећи.

После публикације ове брошире тај суд треба прононсирати, јер једанпут треба скинути са дневнога реда оно што периодичним ушлетањем, и ако не наноси штете суду, ипак уљуљкује лаковерни, необавештен свет у некаква судска насиља, чија фама може још и да задржи трага, пошто судови нити требају, нити могу да своја убеђења преко јавности на пазар износе.

Та плашња сада не постоји јер је питање прешло све инстанције и суд се може, наравно поткрепљен аргументима, изрећи без штете и казати јавно сваком своје.

Господину Министру Правде

По моме спору, који сам у почетку фебруара 1908. год. повео код првостепеног суда града Београда, против бивше Краљице Наталије за награду, одржано је прво рочиште 4. марта ове године, дакле тек после пуних тринаест месеци, благодарећи самовољи и несавесности извесних и добро знаних органа поменутог суда.

По тражењу противне стране, то рочиште морало је бити одгођено због поднесених нових доказа. И ако је протекло више од два месеца, од како је извршено све што је било потребно за одређење другог рочишта; и ако ће се ускоро напунити три месеца, од кад је прво рочиште одржано, — суд одуговлачи и неће да одреди рочиште по овом спору без икаквог оправданог разлога.

На основу §. 129. г. с. п. жалим се г. Министру против овог одуговлачења и молим, да изволи позвати суд, да по овом

спору одреди рочиште пре судских фебрија, пошто почетком јуна протиче три месеца од првог рочишта, у коме је међувремену по закону требало и морало бити и друго рочиште.

Са најдубљим поштовањем,

22. маја 1909. године
у Београду.

Мил. С. Мостић,
адв.

Министарство Правде
№ 6921.

22. маја 1909. године
у Београду.

Првостепеном суду за град Београд,

Да у року од два дана пошаље извештај и акте овога предмета.

Министар Правде,
Ст. Д. Рибарац.

Примљено у првостепеном суду за град Београд.

22. V. 1909. године
Бр. 16682.
386.— М.

Господину Министру Правде,

Рочиште по спору г. Мостића није могло бити одређено. То је г. Мостићу од стране секретара суда саопштено. И

ако је пропуштено од стране г. Мостића да се то у жалби наведе, ипак ништа не смета да г. Мостић такву изјаву у Министарству учини.

Акта спора суду је част да пошаље Министарству.

25. маја 1909. године
у Београду.

Председник Суда,
Мих. Тадић.

Господину Министру Правде,

Част ми је умолити Господина Министра да изволи наредити да се суду врате акта спора Милана Мостића противу Њ. В. Краљице Наталије, послана по тужби г. Мостића противу председника овог суда, јер су акта потребна, да би се рад продужити могао.

Бр. 17742.
2. јуна 1909. године
у Београду.

Председник Суда,
Мих. Тадић.

Министарство Правде

№ 7532. — М. 3654.

3. јуна 1909. год.
у Београду.

Првостепенном суду за град Београд,

Враћам суду акта спора г. Милана Мостића, адв. из Београда, противу Њ.

В. Краљице Наталије, због правозаотупничке награде.

Жалбоцу г. Мостићу нека суд саопшти, да се из акта односнога спора види, да рок од два месеца није још прошао, пошто је он тек 20. априла поднео прилоге потребне по решењу суда бр. 7473. од 4. марта ове године, и да, према томе, он треба да очекује да ново рочиште суд у законском року одреди.

СН 17742
4. јуна 1909. године
у Београду.

Министар Правде,
Ст. Д. Рибарац.

Примљено у првостепенном суду за град Београд.

6. VI. 1909. године
№ 18310
386. — М.

Господину Министру Правде,

Одлуке г. Министра по жалбама појединих лица саопштавају управне власти. Досада није био случај да ту функцију суд врши. Судови су одвојени из активне администрације и имају своју надлежност која је тачно нормирана законом.

Према овоме председник суда слободан је да примети, да није имало места да се од суда тражи да суд саопшти г.

Мостићу, адв., одлуку коју је г. Министар по његовој жалби донео.

Само зато што би овакве услуге од стране суда могле бити и лоције тражене, и што се услуге такве природе не би могле одбити и другим Министарствима, суд је приморан да замоли да се ова одлука г. Министра преко надлежне управне власти саопшти.

Међутим поред овога свега, саопштење би за суд имало и другог значаја. У акту г. Министра суд се позива да саопшти г. Мостићу да рок од два месеца за његово рочиште још није протекао, и да према томе он треба да очекује да ново рочиште суд у законском року одреди.

Председник суда није обраћао пажњу на текст жалбе г. Мостића која је у Министарству задржана, јер га у опште жалбе г. Мостића ни најмање не интересују. И ако је г. Мостић заиста у његовој жалби тврдио да постоји законска одредба која истиче обвезу суда да се у року од два месеца његово рочиште одредити мора, вероватно је да је, као стари адвокат, такав свој захтев поткрепио и каквом законском одредбом.

Према овоме, кад се у акту г. Министра суд позива да г. Мостићу саопшти да тај рок још није истекао, и кад се нарочито истиче да он треба да очекује

рочиште у законском року, онда таква наредба имала је да буде поткрепљена законском одредбом која наредби легалну вредност даје.

Са свим је све једно, да ли се у акту г. Министра мисли на двомесечни рок, на какав рок мисли и г. Мостић, или се мисли на неки други законски рок. Било једно, било друго, председник суда има част да изјави: да за спор г. Мостића не постоји за суд никакав законски рок, који г. Мостић за своје рочиште треба да очекује.

Према овоме, а без обзира на то што акт г. Министра не представља директну наредбу суду да г. Мостићу рочиште у извесном законском року одреди, председник суда, дајући тексту акта г. Министра овакву исту вредност, јер се у акту изрично наводи, да за суд постоји законски рок у погледу рочишта г. Мостића, има част да изјави: да он поштује свачије мишљење, али да се позивање суда од стране г. Министра ма у ком облику, да у извесном законском року рочиште г. Мостићу суд има да одреди, не може извршити, јер таквој наредби не само што оскудева легална основа, већ улази у круг атрибуција председника суда, који је једино и позван да сваком спору да у погледу рочишта оно

место које спор по својој природи, а с обзиром на све остале послове у суду треба да добије.

Акта спора која су овим актом послана, суд је задржао ради даљег рада.

10. јуна 1909. године
Београд.

Председник Суда,
Мих. Тадић.

Министарство Правде
№ 8237.

10. августа 1909. г.
у Београду.

Касационом Суду,

Г. Милан Мостић, адв. оvd, жалио се Министру правде, што се у првостепеном суду за варош Београд, а мимо закон, одуговлачи рочиште по парници његовој противу бивше Краљице Наталије, за награду.

На претпис Министров од 22. маја ове године бр. 6821., којим је тражен извештај по жалби г. Мостића и акта парнице његове, варошки је суд актом од 25. маја бр. 16682. послао један евазиран одговор.

После тога, претписом Министарства од 4. јуна бр. 7532., враћена су суду акта ове парнице с препоруком: да г. Мостићу „суд саопштити, да се из аката односно пар-

нице види, да рок од два месеца није још прошао, пошто он тек 20. априла поднео прилоге потребне по решењу бр. 7473. од 4. марта ове године и да, према томе, он треба да очекује да ново рочиште суд у законом року одреди“.

Међутим, из извештаја суда од 10. јуна ове године бр. 18340. види се, да је г. председник одбио да изврши овај претпис Министров, као резултат жалбе г. Мостића.

Ја налазим, да је г. Михаило Тадић, председник првостепеног суда за варош Београд, овим актом, за који је он одговоран, потврдио немарно вршење своје службене дужности и учинио кривицу кажњиву по т. 5. §. 43. закона о чиновницима грађ. реда.

За то га и оптужујем Касационом Суду, као дисциплинском, и тражим да се казни.

Ради објашњења свога поступка г. председник, као што се види из извештаја бр. 18340., наводи:

што „одлуке Министра по жалбама појединих лица саопштавају управне власти“;

што „до сада није био случај да ту функцију суд врши“;

и што се услуге такве природе не

би могле одбити ни другим Министарствима“.

Поред овога, г. председник изјављује да „за спор г. Мосћиха не постоји за суд никакав законски рок, који г. Мосћих за своје роцишће треба да очекује“.

Најпосле г. председник пориче легалност претпису Министровом, тврдећи: да „таквој наредби не само што оскудева легална основа, већ улази у круг атрибуција председника суда“ и да се, с тога, она „не може извршити“.

Г. председник, види се, погрешно схвата свој однос према Министру правде, кад га идентификује са оним према „другим Министарствима“. Друга Министарства немају директна службена додира са шефовима првостепених судова, ни положај и право непосредне више власти према њима у питањима административним. По томе председници првостепених судова не могу ни доћи у искушење: да од кога другог Министарства приме сличну препоруку, да споре легалност њену и да је, изговарајући се на своје атрибуције, одбацују. У овом погледу председници стоје једино под Министром правде. Само Министар правде може њима издавати наредбе у питањима административним, и чинити употребу од законског овлашћења у случају дис-

циплинске кривице судских органа у опште.

Исто тако, г. председник погрешно схвата и значај препоруке Министрове бр. 7532., коју он, како каже, „не може извршити“. Тај акат представља и садржи просту наредбу, упут, којим се хоће да обележи правац једноме питању у току административног рада судског. А таква наредба, кад се дужност марљиво врши, и могла се извршити и требала је бити извршена. Овде и по томе још, што је наредба постала из објашњења суда и оцене Министрове после једне жалбе заинтересованог лица, у једној утврђеној краткој процедури и преписци административној, у продужењу и са повраћањем односних аката и са дефинитивним затварањем питања. *Начин овај ситалан је у судској административној пракси.*

Међутим и формална решења Министрова, кад се она односе на административни рад кога председника првостепеног суда, председник је дужан и да прими и да извршење предаје нареди. Јер, зар би г. председник могао одбити да нареди извршење предаје решења Министрова, које је донесено, на пример по жалби једног правозаступника на казну, коју је г. председник над њим изреко по закону о правозаступницима? Или ре-

шење Министрово о казни, на коју је он непосредно једног правозаступника осудио?

У осталоме, наредба Министрова бр. 7532., и не садржи позив да саопштење г. Мостићу *сам* суд изврши. И ако се г. председнику учинило, као што се види из његовог објашњења, да ову функцију не врши суд, њему није ништа сметало да, примајући к знању гледиште Министрово на ожалбено питање, издвоји из акта жалбу г. Мостића и преписку, коју је она принесла, и да за саму наредбу Министрову нареди саопштење на начин, који је одређен §. 366. грађ. пост. То би било и лакше и правилније од непотребног позивања на судску „надлежност која је тачно нормирана законом“, и која, то треба утврдити, овим актом Министровим није ни дирнута.

Да би оправдао свој немар у служби г. председник испитује и пориче легалну вредност поменутој наредби Министровој. Треба прегледати ту аргументацију г. председника, јер она ствара општи утисак и даје поуздану и солидну основу за оцену и питања и лица, која су у питању ангажована.

Касациони Суд, извесно, неће оставити без заслужена обзира ону тачку одговора г. председника, где он изјављује, да га „у општем жалбе г. Мостића ни

најмање не интересују“, и која стоји као један прилог више за потврду службене немарљивости г. председника.

Г. председник, дакле, „није обраћао пажњу на текст жалбе г. Мостића“, — ни онда кад је та жалба уперена против његовог службеног рада.

Г. председника „ни најмање не интересују“ жалбе г. Мостића, — ни у случају, кад је он службом својом обвезан да објашњава питања и односе, што их жалба представља.

За г. председника, дакле, не вреди никаква жалба, коју г. Мостић подноси у циљу заштите и праведних интереса својих.

Ове изјаве г. председника несумњиво потврђују лично нерасположење његово према г. Мостићу.¹ И оно му је сметало да, у овом питању, правилно схвати и марљиво изврши своју дужност и да нађе праву меру за оцену наредбе Министрове бр. 7532. Јер све што се налази у одговору г. председника, нити може да помогне порицању легалности те наредбе, ни да потврди умесност тврђења г. председника, да се она не може извршити.

Г. председник каже, да „за спор г. Мостића не посмоји за суд никакав за-

¹ Курани је наш.

конси рок". И тврди, да *"позивању од стране г. Минастира ма у ком облику да у извесном законском року рочишће г. Мостићу суд има да одреди не само што оскудева легална основа већ улази у атрибуције председника суда"*. То показује да г. председник неправилно посматра и питање о законском року, о коме је реч, и своје атрибуције, и право Министриво да те атрибуције, и кад би оне биле само његове, контролише, да их коригује и законски им *правац даје*.¹ А све то допуњује карактеристику његовога немарног вршења дужности.

Законски рок несумњиво постоји. О њему се говори у §. 116. и другима грађанског поступка. Те одредбе вреде, сигурно, и за парницу г. Мостића, као и за све друге. И кад је министар наредио да се г. Мостићу саопшти, да има очекивати да му се рочиште у законском року одреди, он је учинио само оно што је и могао и требао да учини.

Међутим, ова наредба Министрова није ништа прејудиицирала. Она не намеће суду никакве специјалне, непознате и нелегалне дужности. Наредба није закраћивала суду нажњу ни на §. 125 грађ. пост., по коме се рочишта одређују по

¹ Курзив је наш.

реду постања парница, ни на §. 126. грађ. пост., — по коме хитне парнице имају, у том погледу, првенствено према парницама обичним. Законски рок за г. Мостића био би, дакле, у томе, да се расправа његове парнице не успорава безразложно иза оних, које су дошле после његових и по којима су рочишта одржана после рочишта по његовој парници. Тај законски рок био би и у томе, да се, кад других пречих парница не би било, рочиште по парници г. Мостића не одуговлачи преко два месеца и да *лично нерасположење кога органа судског не ситане на местио права*,¹ које г. Мостић, као и сваки други парничар, има по закону.

У осталоме, тај рок од два месеца споменут је у акту Министрову, као одзив на жалбу г. Мостића, које је и ту страну питања додирнула. Суд није позван да рочиште по парници г. Мостића мора *безусловно у том року* одредити. И ако г. председник није тај моменат запазио, то је било вероватно с тога, што *"није обраћао пажњу на текст жалбе г. Мостића"*.²

Тако стоји и са погледом г. председника да своју службену немарљивост

¹ Курзив је наш.

² Довољна илустрација правне спреме једнога правника и Министарског такта.

оправда нелегалношћу наредбе и својим искључивим атрибуцијама у погледу на одређивање рочишта.

Извесно је, да одређивање рочишта спада у област судске администрације. А послови те врсте потчињени су надзору Министра правде. Тај надзор опет потиче из права Министрова, као највише административне власти, за тим из права Министрова по §. 10. закона о устројству Централне Управе и по §. 43. закона о чиновницима грађанског реда. За то стоји, поред наведенога, и §. 129. грађ. пост. Кад се парничар може жалити Министру правде против одуговлачења рочишта и Министар, без сумње, има и дужност да ту жалбу узме у испитивање и право, да неосновано одуговлачење рочишта прекине.¹ Каква би, иначе, била санкција те одредбе законске? И шта би она значила и да ли би што у опште значила, када Министар не би имао ни толико права да препоручи суду, да рочиште по парници жалбачевој одреди у законском року.

Најпосле, и код тврђења г. председника да питање ово „улази у круг атрибуција председника суда, који је једино и позван да сваком спору да у погледу ро-

¹ Куран је наш.

чишта оно место које спор по овој природи с обзиром на остале послове у суду треба да добије“, ја могу још само да се позовем на §. 92. грађ. пост., који је, у овом погледу, тачно утврдио атрибуције председника суда. Сам посао одређивања рочишта остављен је туна ономе једном „између судија или најваљанијих судских чиновника“ кога је за то председник одредио. Извесно је да, и поред овога, г. председник има право, да контролише рад у пријавници судској па да и утиче на само одређивање рочишта. Али је извесно и то, да нити овде може бити речи о искључивости атрибуција г. председника, нити се Министру правде може ускратити право да контролише атрибуције и једнога од оних најваљанијих судских чиновника, који су, у свима судовима најчешће — судски писари.

Прилажу се овој тужби: жалба г. Мостића Министру правде № 9621., први извештај суда по тој жалби № 16682., наредба Министра правде № 7532., други извештај суда № 18340., и службени лист г. Тадића.

Осем тога, прилаже се препис тужбе, с прилозима.

Министар Правде,
Ст. Д. Рибарац

Бр. 8244.

Тужба ова са прилозима у препису, доставља се туженоме г. Михајилу Те-дићу, председнику првостепеног Суда за варош Београд, да на исту поднесе одговор свој Касацијоном Суду у року за петнајест дана, одкад исту прими. — Чл. 15, зак. о судијама.

17. августа 1909 год.

у Београду.

Председник Касац. Суда,
Мих. П. Јовановић.*Касационом суду.*

Одговор председника варошког суда, на тужбу господина Министра Правде, од 10. августа 1909. године № 8237, због дисп. иступа.

Тужба је подигнута искључиво зато, што сам, као председник, одбио да извршим саопштење једне наредбе г. Министра. И наредба г. министра и мој одговор изложени су у тужби, и Касациони суд констатовање, да је саопштење наредбе одбивено из два разлога.

1. Што су судови издвојени из круга активне администрације, и имају своју надлежност, нормирану законом, и зато су досада одлуке г. Министра по жалбама појединих лица саопштавале управне власти, у чијој је дужности да то и чине.

2. Што је наредба г. Министра садржавала позивање суда да рочиште г. Моетићу одреди у законом (према тужби двемесечном) року, и ако никакав законски рок за суд, у погледу одређивања рочишта, није постављен.

Овај други разлог обухвата и проширује се и на још један, а тај је.

3. Што одређивање рочишта улази у атрибуције председника суда, који је једини позван да сваком спору да, у погледу рочишта, оно место, које спор по својој природи, а с обзиром на све остале послове у суду, треба да добије.

I.

Први разлог изгледа да није био довољно убедљив. Томе нисам ја крив. Они који говоре правним језиком знаће, да издвајање судова из активне администрације са засебном законском надлежношћу значи констатовање принципа поделе власти, која се, у интересу индивидуалних права свију грађана и њихове заштите и нарочито Уставом и уставној земљи изречно поставља. Тако је и код нас (чл. 146. Устава).

Зато сваки захтев да се та надлежност прошири ма с које стране износи присвајање туђе власти и представља

уставну повреду, за коју у уставној земљи треба увек и да се одговара.

Морам одмах да констатујем, да је само неразумевање појединих правних термина навело на заблуду, да се о таквој пракси може говорити. Судска административна пракса не постоји, јер та пракса третира административна акта, а то су акта која имају своју праву природу и декларирају поједина субјективна овлашћења. Та је пракса издвојена од судова и судске администрације, и за расправљање тих административних аката одређена туђа надлежност. Ја сам вољан да верујем, да се на ту праксу није мислило, али, по дужности, имам да констатујем употребу правних термина чије се значење не разуме.

Изгледа се мислило на појединачка акта администрације суда. Али се одмах истиче једна погрешка. У том случају не може се говорити о судској пракси, већ о пракси једног председника суда, који судом администратира (§ 19, 21, 22 и 23. зак. о устр. првост. судова).

Међутим, и на то се није могло мислити, јер се тужба не би могла подићи зато што ја, као председник суда, имам своју праксу, која, независно од праксе осталих председника, постоји. Сваки суд, односно председник суда, има своју

праксу, и зато не може бити тужен председник, што туђу праксу неће да примени. Међутим, истиче се оно што је главно. Ни о каквој судској пракси не може у овом случају говорити, већ се може се говорити о министарској пракси, пошто сам ја, као председник, одбио да извршим оно саопштење, које је г. Министар од суда тражио. То треба исправити у тужби, и кад се то учини, г. Министар се може позивати на своју, а не туђу праксу, кад тужи за неизвршење своје наредбе, без обзира на то, да ли такву праксу поједини судови примају. Таква министарска, стална или привремена, појединих министара пракса не веже преоседника суда да је усвоји, јер га не везује ни пракса других судова, односно других председника. Да може један председник суда бити тужен и зато, што неће да усвоји туђу праксу, без обзира на то што налази да је његова и боља и правилнија, подигнута тужба остаће као сталан пример такве министарске праксе.

II.

Други разлог више је заинтересовао г. Министра. Док је председник суда истакао правило, да за суд не постоји

никакав законски рок у погледу одређивања рочишта, већ да је то атрибуција председника суда која се примењује с обзиром на све остале послове и природу спорова, дотле је г. Министар изнео, да законски рок несумњиво постоји. Да одредба § 116. грађ. суд. пост. употребљена као аргуменат у тужби, износи не рок за рочишта, већ рок који се парничним странама за њихове радње у спору оставља, то је сасвим несумњиво, и досада то нико спорио није, јер би уношење таквог рока за рочишта у закон значило потпуно суспендовање функција, које суд и за спорове, и за претресе, и за остала дела и послове треба да успуни.

Касациони суд неће се, извесно, на томе ни задржавати; али га ја молим да скрене своју пажњу на теорију, која се од стране г. Министра Правде о року и његовој правној природи, а нарочито о законском року, у тужби износи.

Пажња г. Министра није само изостала према принципу, да је рок време, које се тиче извршења једне обвезе, а у овом случају законске дужности суда, и да се законски рок не може ни продужити ни скратити, већ је из његове пажње чак, шта више, изостала једна изречна законска одредба (§ 123. грађ.

суд. пост.), која ту црту законског рока обележава.

Касациони суд увериће се о томе, кад прочита ова два става у тужби:

„законски рок несумњиво постоји“ и даље: „суд није позван да рочиште по парници г. Мостића мора безусловно у том року одредити“. То значи: рок постоји, али извршење обвезе и испуњење дужности није за рок везано. То је нова, досада непозната, теорија о року и правној природи рока уопште и законског рока, за коју се није плашило да се тражи санкција од највишег суда у земљи.

Али, није само то. Касациони суд запазиће она објашњења у тужби о року и констатоваће, да оно што се тамо износи није никакав рок, већ ред за који сам изјавио, да га искључиво одржава председник суда, с обзиром на природу своју спорова и остале послове у суду.

III.

Атрибуције председника суда, у погледу одређивања рочишта, досада ником нити је спорио, нити додиривао. Оне су веома простане, јер стоје у вези са свима осталим пословима, чије разрешење у надлежност суда долази (§ 19. и 21. зак. о устр. првост. судова). За одређивање

рочишта у сваком првостепеном суду, у коме влада какав ред, постоји извесан план, који на првом месту стоји у вези с планом за одређивање претреса и са осталим распоредом свршавања судских послова.

Прва је брига сваког председника да има план рада, јер без тога нема ни хармоније ни реда у судским пословима. Тај план за рочишта обухвата и дане за рочишта и број и јачину рочишта и класирање спорова, јер све то представља ред, који председник суда има у суду да одржи. Пријавник суда у уређеном суду извршује само план председников и има само толико власти, колико му је наредбом председниковом, писменом или усменом, дато (§ 92. грађ. суд. пост. и § 21. зак. о уст. првост. судова). Зато је председник суда, одбијајући незаконито мешање г. Министра у одређивање рочишта г. Мостића, и изјавио, да то питање улази у круг атрибуција председника суда, јер је он једини позван, да сваком спору да, у погледу рочишта, оно место, које по својој природи, а с обзиром на све остале послове у суду, треба да добије. Г. Министар то спори и изјављује, да је сам посао одређивања рочишта остављен пријавнику. То је тачно, ако се мисли на испитивање рочишних

позива и вођење рочишног дневника. Све остало председник има да одреди, и његов план пријавник има да изврши. То је дужност председника на основи законског овлашћења (чл. 19. и 21. зак. о устр. прв. судова), која, у уређеном суду, покрива одговорност свију органа. Какав би био тај суд, у коме би пријавник радио самостално, по свом плану, и одређивао рочишта кад хоће и колико хоће. Са таквом влашћу, он би био више него председник. Он би представљао суд, јер би могућност функционисања суда од њега зависила. Са таквом влашћу, он би могао укочити рад суда, и од реда створити неред и суспендовати све остале судске послове, за чије су извршење рокови и на сахате и на дане одређени.

IV.

Г. Министар Правде нема права да си меша у судске послове. За такво учешће треба законско овлашћење, јер је надлежност суда нормирана законом, атрибуције председника суда законом утврђене и судови Уставом потпуно одвојени од управне власти. Г. Министар нема права да издаје никакве наредбе у том погледу. Напомена његова о издавању административних наредаба једна

је заблуда, јер судови не расправљају никаква административна питања. Позивање г. Министра на дисциплински надзор необјашњиво је, поред одредаба § 25. зак. о судијама и чл. 157 Устава по којима је Касациони суд као дисциплински суд за судије одређен, као што је и мешање чл. 10. зак. о устр. центр. управе, који предвиђа специјалне законске одредбе других закона, оживљавање једне мртве одредбе према суду. Г. Министар Правде има једино право да тужи председника суда, и да на тај начин допусти Касационом Суду, који је за то и надлежан, да одређује законски правац раду суда и праву странака. Свако непосредно учешће г. Министра ма у којем правцу представља уставну повреду, и дужност је сваког председника да то мешање одбије, јер се само тако може и одржати принципи поделе власти, који свачију слободу и свачије право, а не само г. Мостића, има да штити.

Ја сам одговорио само на оно, што е предметом везе има. Задржао сам се на правној страни тужбе. Међутим, Касациони суд имаће ту непријатну дужност, да запази извесне ставове, којима никако места у једној тужби г. Министра Правде није било. Увлачење личности г. Мостића у једно потпуно начелно пи-

тање требало је да изостане, а озбиљност положаја и тужбе изискивала је резерву у сумњичењу једног законског акта председника суда. Лична осећања и лична мишљења г. Министра према личности и праву г. Мостића, манифестована у тужби, без законске подлоге, не могу ни мало да побољшају положај спора г. Мостића, јер председник суда има да очува једнакост и законитост за све спорове и послове, и по тој једнакости и законитости спор г. Мостића и добио је оно место, које треба да добије.

Касациони суд констатоваће, да је тужба поднета зато, што председник суда није исправио једну незаконитост г. Министра и онда, кад би, неправљањем такве погрешке и такве незаконитости, од своје стране учинио другу погрешку и другу незаконитост.

Кад се ствар тако постави на право место, онда ће се видети са колико је права и са колико је разлога г. Министар могао рећи и слободно тврдити, да је један председник суда немарљив у председничкој дужности, и то баш онда, када је показао сву марљивост, да једну незаконитост од суда одбије.

3. септембра 1909. год.
у Београду.

Председник суда,
Мих. Тадић

II

Рађено у првост. суду за варош Београд 14. фебруара 1909. г.

По тужби г. Милана Мостића, адв. овд. а према наређењу Господина Министра правде од 14. т. м. Бр. 2020, част ми је изјавити ово:

Кад год је у пријавницу овог суда долазио г. Милан Мостић, адв. овд. држање и понашање његово било је такво, да је оно у очима мојим и свега судског персонала морало изазивати запрепашћење.

Не пријављујући се никоме г. Мостић је долазио у пријавницу и без ичијег допштења скидао капут, седао на столицу, палио цигару и отпочињао са ужасним грдњама и псовкама управљеним на председника суда г. Мих. Тадића, а по некад и на судију г. Вел. Ристића. Без обзира на публику, која се у канцеларији налазила г. Мостић је за госп. председника изговарао речи толико баналне и тривиалне, да се због јавног

стида не могу исписати, а и мени моје васпитање не допушта, да их ставим на хартију онако, како их је г. Мостић од речи до речи изговорио.

Све молбе од стране моје, да се у суду уљудно понаша и да престане са оваквим испадима, остале су без успеха.

О свима овим испадима известио сам господина председника, и он ми је, да би спречио евентуалне изгреде и да би углед суда одржао на достојној висини, издао изричну наредбу, да се г. Мостић у пријавницу не прима и да се по свима његовим званичним пословима упућује непосредно госп. председнику, а у случају опирања, да се одмах из пријавнице уклони.

3. тек. месеца г. Мостић је опет ушао у пријавницу без пријаве, тражећи од мене да му ставим на расположење књигу за одређивање рочишта. Најуљудније сам одговорио г. Мостићу да га не могу задовољити, упућујући га, да се за све што му је потребно обрати лично госп. председнику. Тек што сам ово изговорио г. Мостић је са нечувеном виком отпочео са таквим грдњама и псовкама, управљеним на госп. председника каквим испадима равна нема. Тог момента пријавница беше пуна публике. И том приликом сам неколико пута умолио г. Мостића да

буде уљудан, да напусти канцеларију и да се госп. председнику обрати ако каква посла има. Он ме није хтео послушати. И само зато, што се у том тренутку служитељ судски, заузет пословима на другој страни није појавио на моје звање; а и зато што је баш тога момента у пријавници имала полагати откривајућу заклетву Јенчи Коен, овд. г. Мостић није могао бити уклоњен, већ сам стицајем таквих прилика, ја био принуђен да своју канцеларију напустим.

Тога дана потенцирана је ранија наредба: да се г. Мостић у пријавници не може задржавати, већ да се одмах има упутити г. председнику суда ради оваког обавештења и захтевати да се одмах уклони, иначе на случај опирања, да да се судском послугом из пријавнице уклони.

6. ов. мес. када је г. Мостић ушао непријављен у моју канцеларију, ја сам извршујући наредбу господина председника, лепо и учтиво три пута умолно г. Мостића да изађе из канцеларије и да се обрати госп. председнику ако каква посла има. Кад госп. Мостић на моје три молбе није хтео изаћи, дозвоао сам војника, који се са службом у суду налази, и наредио му да г. Мостића из канцеларије уклони. После две три молбе и

опомене жандармове г. Мостић је силом уклоњен управо из пријавнице је сам изашао; чим га је жандарм руком додируо.

Учтлв

Божидар Димјановић,
секретар прв. суда за вар. Београд.

Господину Министру Правде,

У прв. суду за град Београд поступа се и ради по шефу г. председниковим и г. секретаровом. Тамо већ више од месец дана постоји једна наредба искључно за мене. Због те наредбе, а како нема никога, који би био у стању да је опозове, ја не смем да идем у суд, и ако ми адв. дужност налаже да идем. Г. секретар ме је ни крива ни дужна избацио из суда, а г. председник је издао такву наредбу за мене, да сам њоме лишен адв. права заступања. Жално сам се и вама и суду јавности, али од тога није било никаквог резултата ни по мене ни по њих.

Пре десет дана предао сам истом суду жалбу на Кас. Суд против извесног решења по мојој кривици за нанету клевету г. Орешковићу. И ако је ова ствар хитна г. председник и његов секретар нису дозволили, да се пошаље вишем суду ни до данас, ма да за тај посао није потребно више од пола сата рада.

Кад им нико ништа не може — они без сумње имају право што тако раде.

1. марта 1909. год.
у Београду.

С најодличнијим поштовањем
Мил. С. Мостић, адв.

Министарство Правде
№ 3654.

16. марта 1909. године
у Београду.

Првосудном суду за град Београд.

Да суд пошаље извештај по наводима у овоме акту и да извести Министарство: да ли је и каква наредба издата од стране г. председника суда у погледу г. Мостића, да ли је она усмена или писмена, и ако је писмена да је достави Министарству.

19. 3. 1909.

По наредби
Министра правде,
начелник,
Сава. М. Шалчанин.

Господину Министру Правде,

Г. Мостић жалио се раније на наредбу, која је према њему примењена била. То се види и из садашње жалбе његове. По ранијој жалби секретар суда поднео је одговор, који му је тражен био.

Каква је наредба према г. Мостићу примењена; шта је све претходило и изазвало да се оваква наредба изда и примени, секретар суда изнео је у одговору, који је председник суда г. Министру спровео.

Према овоме, ако се нашло буде, да председник суда треба да учини још каква саопштења, част ми је скренути пажњу да би за то имала да послужи ранија жалба г. Мостића, на коју се он и позива у којој је вероватно изнесено у чему се примењена наредба састојала што у овој другој жалби не достаје. То је нарочито потребно да се не изгуби из вида, јер се на место одговорности секретара суда истиче одговорност председника суда чија се наредба имала безусловно да изврши а којом је покривена одговорност како секретара тако и осталих службеника, који су имали овлашћење да наредбу према г. Мостићу изврше.

Што се тиче другог дела жалбе, част ми је изјавити, да се г. Мостићу има саопштити да у суду прегледа акта његове кривице, каква дужност постоји и за остале оптужене, пошто суд у томе погледу не чини никакве разлике.

Вероватно је да се случајно у Министарству изгубило из вида, да се г. Мостић жали и ако акта кривице ни видео

није и да извесно рачуна, да треба према њему учинити изузетак и допустити да нередовним путем информације о његовој кривници добије, какву концесију председник суда никоме па ни г. Мостићу не може да учини.

14. априла 1909. год.

Председник суда,
Мих. Тодин.

Министарство Правде

№ 5032, М. 3654.

15. априла 1909. год.
у Београду.

Првостепеном суду за град Београд.

Понављам наредбу од 19. пр. месеца бр. 3654. Нека г. председник, у року од два дана, одговори на питања која су у тој наредби садржана, и пошаље и саму наредбу ако је она писмена. У исто време нека г. председник јави и то: је ли та наредба општа за све адвокате, или је само за г. Мостића издана.

Питање о одговорности секретара и осталих службеника о којој је реч у овом извештају суда остаје без везе с питањем што га је својом жалбом г. Мостић покренуо и резервисана је за засобну оцену Министрову.

20. априла 1909. год.

Министар правде,
Ст. Д. Рибарић.

Примљено у првостепеном суду за град Београд.

21. IV. 1909.

Бр. 12891.

824. М.

Господину Министру Правде,

Г. Мостић третира се као изгредник. Његови поновљени изгреди у суду типични су и нарочите тенденције.

Да би се омогућило вршење функције свију судских службеника и одржао углед суда, предузео сам превентивне мере да се изгреди у будуће спрече.

Имајући дискреционарну власт у одржавању реда и полиције у суду, одлучио сам да сва обавештења и све услуге које од суда г. Мостић тражио буде, лично као председник дам и учиним и саопштавајући ову одлуку судским службеницима, наредно сам:

Да општење судских службеника (сем оних у маси) са г. Мостићем престане и да се за све што тражио буде, председнику суда упути; да се одмах позове да канцеларију у коју буде ушао, напусти и да се на случај противљења г. Мостић силом одмах удаљује.

Да судска послуга г. Мостића пријављује само председнику суда а у друга

одељења пушта само онда када од службеника буде позван био.

Наредба је усмена и примењена само према г. Мостићу јер ју је он и изазвао.

24. априла 1909. год.
у Београду.

Председник суда,
Мих. Тадић.

Министарство Правде
№ 5319.

24. априла 1909. г.
у Београду.

Првостепеном суду за град Београд.

Нека г. председник суда накнадно и одмах јави Министарству, од када почињу изгреди г. Мостића због којих се он третира као изгредник? у чему се ти изгреди састоје? какве је репресивне мере било г. председник било суд предузимао и применио противу г. Мостића за те изгреде његове? и нарочито за оне поновљене, који су према овоме извештају типични и нарочите тенденције?

Акта ће се вратити.

4. јуна 1909. год.
у Београду.

Министар Правде,
Ст. А. Рибарић.

Примљено у првостепеном суду за град Београд.

5. VI. 1909.

Бр. 18203.

624. М.

Господину Министру Правде.

Секретар суда г. Дамњановић, по тужби г. Мостића поднео је одговор који је председник суда имао част да г. Министру сprovede. У том одговору побројани су изгреди г. Мостића, обележени њихови дани и описана је природа почињених изгреда. Изрично је у одговору стављено да јавни стид не допушта да се написмено ставе они изрази и оне грђе које је г. Мостић на своја уста пустио. Председник суда нема шта да службено у погледу изгреда накнадно потврђује, јер г. Министар има већ један службени докуменат о изгредима г. Мостића. Тако исто председник суда не налази разлога који би допустили да се у питању о законитости једне наредбе председника суда поред једног службеног документа о изгредима г. Мостића, од стране председника суда поименце имају да изложе све грђе г. Мостића, које јаван стид и раније а и сада забрањује

да се у једном службеном извештају ма и помену.

На случај да г. Министар и поред овога жели да се те грђе и на хартију ставе, и ако буде налазио да је то апсолутно потребно ради питања које је истакао г. Мостић о законитости наредбе, председник суда наредиће да судски службеници, који су те речи чули да то у потпуности учине. Председник суда тиме ће бити разрешен од прекора, да је нарочито желео да изрази г. Мостића репродукује, како не би му се могло замерити да је допустио да се и тако што напише, што адвокатску професију не само каља већ адвокатском раду одузима свако поштовање које му се дугује.

Председник суда пита се од стране г. Министра, какве је он или суд репресивне мере према г. Мостићу за ове изгреде предузимао. Овом питању председник суда даје више информативни карактер. У том погледу слободан је да изјави да питање о репресивним мерама прама изгреднику у суду улази у атрибуције председника суда, и да за то ни мало не би било опортуно да се такве атрибуције председникове додирују. Све што се у том погледу може желети, то је да мере председника суда буду у она-

квом обиму да учињеном изгреду потпуно кореспондирају.

Према г. Мостићу репресивне мере имају да буду онакве какве се његовим изгредима траже. Оне морају да буду ефикасне, непосредне и да се одмах осете. У том погледу издата је наредба да се г. Мостић из судских канцеларија, евентуално из суда избаци, и да то избацивање буде такво, какво прилике изазвале буду.

Председник суда није никада желео скандале у суду, али му се не може спорити то право, да за учињене скандале примени оне мере, на које онај који скандале прави има да рачуна и увек да ризикује да без икаква протеста примену мера осети.

Ако се у акту г. Министра мисли да је председник суда требао тужбе као репресивне мере да предузме, председник суда, поштујући свачије мишљење, има част да изјави, да атрибуције председника суда у погледу репресивних мера, реда и заштите угледа суда треба да остану недируте.

Грђе и изрази употребљени од стране г. Мостића немају права да изазову тужбу. То се право може дати само изразима који запета могу да увреду или

бар иритирају а не и онима који само сажалење изазивају.

Грдње и изрази г. Мостића имају другу карактерну црту. Они представљају један тип и износе једну тенденцију. Они провоцирају и желе да се тужба подигне, како би се на тај начин објавило и манифестовало непријатељство председника суда и судије г. Ристића, које г. Мостић као узрок за изузеће у спору овоме и другом, као и његовој кривници стално наводи.

Да би провокација имала успеха који се жели изрази нису бирани нити се г. Мостића тицало да ли такве грдње бар породицу председника суда треба да оставе на миру. Сасвим је природно да такве гадости једног човека у добу старости г. Мостића нису могле да иритирају, а камо ли да вређају, јер председник суда у оваквим приликама имао је једну дужност да не допусти да протачке махинације изазову и тај скандал да један председник суда ни толико озбиљности свога положаја не може да покаже нити толико интелигенције да манифестује и да подиже тужбу за оно зашта се тужба никад не диже и да нарочито подизањем тужбе питање о изузећу наново изнесе и стави га у такав положај који би евентуално могао да

омогући испуњење оних жеља које се стално манифестују.

Председник суда није смео допустити себи да буде саучесник и у једном скандалу, да парничне стране простачком провокацијом изузимају и одређују судије за суђење њихових спорова и да тиме организацију и функцију судова разаравају и своју вољу стављају више закона и судијске савести и дужности. Зар овако саучешће председника суда не би представљало у пуном смислу анархију у појмовима права и дужности, и зар би се и у том случају када би се задовољиле жеље г. Мостића могло занета рећи да је наша земља правна земља?

Председник суда то не сме да чини. Од тога момента он престаје да то име носи, јер је својим поступком не само отворио врата злоупотребама, већ је показао оскудицу сваке озбиљности и допустио скандализирање, које дужност судија ефикасно а тиме функцију суда и јавни интерес илузорним чини и потпуно разарава.

Председник суда далеко је од помисли да г. Министар правде жели оно исто што и г. Мостић изгредима жели да постигне. За то и сматра да питање г. Министра у погледу репресивних мера

не само да није имало за циљ да додирне атрибуције председника суда, већ да такво питање ни најмањи прекор за председника суда не садржи, што се председник жели г. Мостића није одазвао и тужбу подигао.

Председник суда користио се овом приликом да се одазове жели г. Министра и да одговори на питања о репресивним мерама, ма да то питање нема никакве везе са питањем о законитости наредбе председника суда на коју се г. Мостић жали и само моли, да се питање о законитости не меша са ма којим другим питањем. То извесножели г. Министар, јер се интервенција г. Министра искључиво од г. Мостића тражи за то, да се законитост примењене наредбе председника суда испита, како он не би, као што изјављује, био ван заштите закона.

12. јуна 1909. год.
у Београду.

Председник суда,
Мих. Тадаћ.

Министарство Правде
№. 8236.

14. јуна 1909. год.
у Београду.

Првогласиеном суду за град Београд.

Прегледао сам извештаје г. председника тога суда од 21. априла и 13. јуна

о. г. Бр. 12891. и 18203., заједно са жалбом г. Милана Мостића, адв. орд. која их је изазвала. Видео сам и одговор г. Бож. Дамњановића, бив. секретара тога суда, на који се позива г. председник у извештају бр. 18203. и утврдио сам ова факта:

Г. Мостић је, по изјави г. Дамњановића, вређао г. председника тога суда. Г. Председник наводи, да су грдне г. Мостића такве, „да јавни стид забрањује да се у једном службеном акту ма и помену“ и објашњујући побуде г. Мостића, за такво понашање његово, тврди:

Да изрази и грдне г. Мостића провозирају и желе „да се тужба подигне, како би се на тај начин објавило и манифестовало непријатељство председника суда и судије г. Ристића, које г. Мостић као узрок за изузеће у спору овоме и другим и у његовој кривици стално наводи“.

Г. Мостић према овоме, вређа г. председника: да би изазвао тужбу његову противу себе, да би том тужбом утврдио непријатељство г. председника и задобио узрок за заузеће његово у споровима у којима је он — г. Мостић — ангажован.

Г. Председник, с друге стране, решен је и хоће да свакојачко партиципира у суђењу спорова г. Мостића. За то он, и

да би паралисао показану намеру г. Мостића, избегава законом признате мере противу њега чак и онда, кад г. Мостић своје грдње понавља и кад те грдње, према извештају бр. 18203. иду и даље од саме личности г. председника.

Тиме се објашњава недостатак једне редовне акције противу г. Мостића, за увреде нанесене г. председнику. Отуда потиче и наредба усмена г. председника која, цитирана у извештају његовом бр. 18203. гласи; „да се г. Мостић из судских канцеларија, евентуално из суда избаци, и да то избацивање буде такво какво прилике изазвале брду“.

Свака наредба којој је циљ одржање реда у суду треба да је писмена и да се публикује у судској згради на пажњу свакоме, коме је упућена.

Међутим ова је наредба г. председника усмена није нигде објављена и још је и лична јер је примењивана само према г. Мостићу. Лишена законог основа наредба представља једну изузетну меру, један акат недопуштен и по форми и по садржају.

Г. Мостић је правозаступник. Као правозаступник, он стоји и под нарочитим надзором г. председника суда, према § 53. и другима, закона о правозаступницима. И г. председник и ако г. Мостића

„третира као изгредника“, као што каже у извештају № 12891., ипак не придружимо ни редовне судске ни дисциплинске мере, да се те изрази казне; ма да ни један изгред, управљен противу угледа суда, не може проћи без довољне оцене и заслужене казне, ни бити остављен осећањима сумњивог сажаљења.

У место тога г. председник приступа једној нередовној процедури, која г. Мостића осетније погађа од какве редовне осуде, али којом се, с друге стране, хоће да заклони импарцијалност г. председника у погледу на спорове г. Мостића. И г. председник је то учинио, инспириран, према његовом извештају № 18203., погрешним сматрањем да „атрибуције председника суда у погледу репресивних мера реда и заштите угледа суда треба да остану недируте,“ да су дакле, те атрибуције неприкосновене и у случају, кад су у питању административни поступци и наредбе г. председника.

Међутим, акције ове врсте г. председника не спадају у његову судску него у његову чисто административну функцију. Мере које из тога потичу, подложене су прегледу и дефинитивној оцени Министра правде: по његовом праву дисциплинског надзора над административним пословима нижих органа и по ње-

говој дужности, поред тога да чува углед суда, спречавајући и сузбијајући самовољу, ако би се она показала у административној радњи којег од судских органа. У овоме случају, то право Министрово несумњиво је и по томе, што он, по § 61. зак. о правозаступницима, разматра у последњем степену, и осуде које председници првостепених судова изричу над правозаступницима.

Осем тога, поменута наредба г. председника не наилази се ни на какву законску одредбу.

Најпосле, г. Мостић, као правозаступник, није никако ни саслушаван за своје изгреде, а то је и према § 57. зак. о правозаступницима, било неопходно.

С погледом на све што је овде изложено а на основу § 10. закона о устројству централне управе, ништим поменуту наредбу г. председника суда.

Нека се ово саопшти г. Мостићу и акта врате Министарству.

Министар Правде,
Ст. Д. Рибарац.

Господину Министру Правде

I.

Председник суда у своме извештају од 10. јуна ове године број 18350., по

другој ствари г. Мостића, имао је част да изјави, да одлуке г. Министра по жалбама појединих лица саопштавају управне власти, јер су судови издвојени из круга активне администрације и имају своју надлежност, која је тачно законом нормирана.

Према овоме суд је имао бити поштеђен од сваког другог таквог тражења, па је зато и садашњи захтев г. Министра, да суд саопшти одлуку г. Министра, коју је по његовим жалбама донео, могао изостати.

Међутим ово саопштење за суд има нарочитог значаја, јер ма и посредно констатује једну одлуку г. Министра, која се тиче председникових атрибуција у погледу реда у суду, да је зато потребно, да се извршење одлуке г. Министра одбије, без обзира на то, да ли ће се сматрати за потребно да се ова одлука и суду у каквом облику саопшти.

II.

Одлука г. Министра има своју политичку страну. Од интереса је, да се нарочито помене, да је та страна јаче истакнута, од правне стране г. Министровог решења, и има ту карактерну црту, што

је у њој јасно изражено политичко осећање г. Министра.

Није потребно бити правник, јер и лајик може констатовати сву опасност која се у одлуци г. Министра истиче. Ако се прими као тачно, да анархија представља одсуство државне моћи, да се одржи правни поредак, који је за развијање индивидуалних права грађана потребан, онда је г. Министар својом одлуком потврдио, да такав режим за њега представља оно стање, које он својим ауторитетом пропагира да одржи.

Истичући под својим Министарским потписом, да адвокат г. Мостић има право, да у судским канцеларијама на своја уста пусти такве речи, које јавни суд апсолутно забрањује, да се у једном службеном акту ма и помену и оглашавајући као недонуштеноу и незакониту наредбу председника суда, којом су судски службеници овлашћени, да у том случају удаљавањем таквог адвоката, ред у суду поврате и функцију суда одрже, г. Министар декларирао је неред као ред, бес као право, а безвлашће као нормално политичко стање у земљи.

Да г. Мостић анархију као пример реда истиче, то се може примити без икакве опасности. Да такво стање проповеда какав општински писар или кмет

у каквом од државних власти забаченом кутићу, то се може по невољи разумети. Да један Министар у своме политичком убеђењу према анархији нагиње и то се може слободом мишљења објаснити. Али да се то лично осећање, у министарској дужности проповеда, да један члан владе пропагира анархију, у место реда у суду, у једној уставној земљи, у којој је гаранција индивидуалних права грађана, па и г. Мостића, до крајних граница изведена и прокламована, то се не сме трпети.

Кад се један Министар ни мало не устеже, да једну закониту наредбу председника суда огласи као незакониту; кад један Министар, да би то учинио, присваја себи право, које ни по ком закону нема; кад је то присвајање туђе власти толико очевидно, да фрапира и правника и лајика; кад један Министар назива самовољним и недонуштеним оно, што се оснива на јасном законском тексту (чл. 23. закона о устројству првостепених судова) и кад се, да би се све то оправдало, атрибуције председника суда у одржању реда и функције суда потпуно анулирају, онда је такво поступање верна слика анархије, јер се самовлашће појединаца истиче над законом, безвлашће као пример реда, а бес и

каприје појединаца као вршење права и чување гаранција.

Зар оваква анархија није била очевидна за г. Министра, кад је одлуку своју доносио; зар су биле потребне дубоке рефлексије, да се уоче све опасне последице таквог мишљења; зар се сме и за један моменат помислити, да се један Министар у уставној земљи може толико заборавити, да функцију суда стави на милост и немилост појединих изгредника и зар се за један тренутак сме посумњати, да одржање реда у суду није главна и искључива брига председника суда, кад је тај ред прва основа за функцију суда, чија организација саставља правни поредак, које државне власти, па и председник суда, коме су овакве атрибуције за суд изрично законом признате, имају дужност и да силом одрже.

III.

Пре него што се пређе на излагање правне стране решења г. Министра, има да се учине извесне исправке, како спорно питање не би било скренуто са свога правога места.

У своме извештају од 13. јуна ове године, председник суда изјавио је, да

грдње и изрази употребљени од стране г. Мостића, немају права да изазову тужбу. Констатовано је изрично, да изрази г. Мостића не могу ни да увреде, нити бар да притирају, јер су по својој природи простачке махинације, којима се тежи, да се тужба провоцира и питање о изузећу председника и судије г. Ристића поново истакне.

Према овоме, председник сматра за потребно да исправи онај пасаж у решењу г. Министра, којим се констатује да г. Мостић вређа председника суда, јер простачке махинације са тачно одређеним циљем да провоцирају изузеће, не могу никад да вређају и да штету наносе, већ могу само да изазову сажаљење, као што је то у извештају изнесено.

Са свим је било непотребно, да се у једном министарском решењу ово сажаљење председника суда као сумњиво представи, као што је било потпуно излишно, да се од стране г. Министра нарочито истакне, како је председник суда „решен и хоће да свакако нартипицира у суђењу г. Мостића“, кад се зна, да је председник суда за то и постављен да суди, а не да се по ма чијој вољи и жељи из суђења изузима. За то је и сувише слободно било да се у министарском решењу износи, како председник суда избе-

гава законом признате мере, да би само судити могао.

Г. Министар није се само на томе зауставио да слободно закључује и да чак прави алузију на један законит рад председника суда, већ са свим произвољно у својој одлуци тврди, да је изостанак тужбе противу г. Мостића изазвао председникову наредбу: да се г. Мостић из судских канцеларија, а евентуално из суда избаци, што другим речима значи, да је председник суда избацивањем г. Мостића подизање тужбе заменио.

Такав закључак г. Министра има да претрпи једну озбиљну исправку. Ако се пажљиво прочита извештај председников број 18203. на који се позива г. Министар запазиће се, да је председник суда, одговарајући на питање г. Министра о репресивним мерама, изјавио, да то питање улази у атрибуције председника суда и да за то ни мало не би било опортуно, да се такве атрибуције председникове додирују. Констатовано је у извештају, да питања г. Министра о репресивним мерама имају информативни и за председника необавезни карактер и наглашавајући у закључку извештаја, да то питање нема никакве везе са питањем о законитости наредбе, на коју

се жали г. Мостић, председник суда изјавио је, да се питање о законитости наредбе, не може да меша ни са којим другим питањем, а то значи да превентивна мера, на коју се г. Мостић жали, независно постоји од свих осталих репресивних мера, без обзира на њихову форму, које би изгреди г. Мостића могли да изазову.

Према овоме истиче се питање, зашто се г. Министар задржава на репресивним мерама, кад се на њих нико не жали и зашто се једно чисто питање депласира и толико инсистира на тужби, која је изостала и коју г. Мостић стално ишчекује. Да ли г. Министар мисли, да удаљавање г. Мостића стоји у вези са изостанком тужбе и да је тужба избацивањем замењена, какав је закључак из нејасног решења г. Министра намеће. Зар није очигледно, да једно друго не искључује и да једно поред другог може постојати. Зар још има некога, који може сумњати у то, да ради повраћаја реда и одржања функције суда, избацивање изгредника није једина репресивна мера која се у даном моменту има одмах да примени, и да тужба може само да изазове казну, која са ранијим избацивањем никакве везе нема.

Да ли ће се после избацивања по-

дићи и тужба, зависи искључиво од тога, да ли опортунитет подизање тужбе захтева. За сваког онога, у кога је правничко осећање развијено, јасно ће бити, да опортунитет износи дискреционарну власт председника суда и да је зато у његовој искључивој власти да оцени, да ли према једном изгреднику тужбу подићи треба.

Та оцена искључиво има да се задржи на јавној функцији, коју суд има да испуни а за то је у том погледу прва брига председника да нормално функционисање одржи и не допусти да се бес и каприс појединаца ставе изнад закона и судијске савести.

Г. Министар у своме решењу примећује да председник суда избегава тужбу и хоће да суди спорове г. Мостића. Такву исту идеју пропагира и г. Мостић, јер он изгреде и чини за то, да тужбу изазове и да тиме провоцира изузеће и искључи председника суда и судију г. Ристића из суђења.

Председника суда ни мало не интересује лично мишљење г. Министра, да простачке махинације једног изгредника наносе штете суду. Председник суда имао је задатак да не допусти да такве махинације уђу у озбиљну дискусију, већ да и даље остану у каљузи и блату из

кога су поникле, и због чега до угледа суда никада не могу да доспу. Злоупотребе, које су се изгредницама хтеле као вршење права да представе морале, су и даље да остану у чамотињи, јер озбиљност председничке дужности налагала је, да се одржи ред и спречи анархија и да се затворе врата простачким жељама које функцију суда потпуно разоравају, а организацију суда потпуно илузорном чине.

Председник суда позван је да суди. Ту своју дужност има да испуни и *за то није могао допустити, да г. Мостић махинацијама изазове изузеће судија и формира судове за суђење какве он жели и тиме покаже како у једној правној земљи бес и пустахилук стоје изнад закона и дужности.* Ето зашто председник суда ни мало не жали што се његови погледи на дужност једнога председника потпуно издвајају од погледа г. Министра и жеља г. Мостића.

Да ли ће сад г. Министру бити јасно, да добра администрација и опортунитет нису смели допустити, да се чиста анархија у суду пропагира и да ли ће г. Министар још бити у сумњи зашто се дискреционарна власт председникова била задржала само на избацивању и зашто је председник био одлучио да то изба

ивање буде онако како то прилике изазвале буду. Да ли ће г. Министар бити сада разуверен да функција, коју суд нормално има да испуни, саставни је део правног поретка и да ли ће за г. Министра бити сада јасно, да је избацивање г. Мостића једна законита мера, пошто су државне власти позване да ред и поредак и силом одрже.

Питање се поставља на право место. Није реч о томе, да ли је председник суда требао и да тужи г. Мостића, јер је то потпуно оделито питање. Тема се своди на то, да ли је председник суда имао права да нареди, да се г. Мостић на случај изгледа избаци из судских канцеларија, а евентуално из суда, коју власт г. Министар председнику суда потпуно негира. Од тога зависи да ли је наредба председника суда законита или је самовољна, а то води решењу, да ли је г. Министар такву наредбу могао да поништи и према томе, да ли је г. Министар проповедао ред или анархију у суду.

IV.

У томе погледу законска аргументација употребљена у решењу г. Министра довољна је да изнесе сву лакоћу, којом је г. Министар своје мишљење бранио.

Ако се мислило да г. Министар правде има права, да разматра превентивне и репресивне наредбе председника суда у погледу одржања реда и полиције у суду; ако се налазило да одредба чл. 10. зак. о устројству централне управе даје право г. Министру да такве наредбе мења, или тачније речено, ако се налазило, да се у погледу одржања реда и полиције у суду г. Министар правде у свако доба може да супституише председнику суда, онда се на томе требало зауставити и одлука г. Министра имала би ту добру страну, што питање не би скренуло са његовог правог места. Г. Министар тако није учинио. Не губећи из вида сву еластичност појединих законских одредаба, г. Министар сматрао је за потребно, да би се оправдала законитост министарског решења, да у своју одлуку унесе и законске одредбе из закона о правозаступницима, које са питањем о законитости наредбе, на коју се жали г. Мостић, никакве везе немају.

Тако исто без обзира на то, што се г. Мостић жали на наредбу, која је цитирана у извештају од 24. априла 1909. године број 12.891, и која наредба представља превентивну меру да се будући изгреди г. Мостића спрече, г. Министар, и ако се у своме решењу позива на овај

извештај председника суда, задржава се само на репресивној мери о удаљавању г. Мостића, на коју се ни г. Мостић не жали из простог разлога, што та наредба садржи овлашћење, да се на случај изгреда г. Мостић може из судских канцеларија а евентуално из суда избацити, а која наредба према г. Мостићу никад примењена није била. Изгубило се дакле из вида да је г. Мостић удаљен из судске канцеларије (пријавнице) помоћу жандара, за то што је противно наредби председника суда без пријаве ушао у пријавницу и на позив секретара, да се из пријавнице удали и обрати лично председнику за све што од суда има да тражи, није хтео да из канцеларије изађе, те је наредба председника суда, дата секретару и судским службеницима, у том погледу извршена.

Наредба или управо овлашћење дато службеницима, да се на случај поновног изгреда г. Мостић силом из канцеларије удали, независна је и издата је одмах чим су изгредил г. Мостића председнику суда саопштени. Према овоме, чим је од стране председника суда издата друга наредба, која је била превентивног карактера и имала за циљ да будуће изгреде г. Мостића спречи и функцију суда одржи, удаљавање г. Мостића

из судских канцеларија могло је бити увек, чим је г. Мостић повредио превентивну наредбу, без пријаве ушао у канцеларију, тражио обавештења на другом месту а не од председника суда, како му је у пријавници стално саопштавано било.

Г. Министар дакле депласирао је спорно питање, кад је у место наредбе на коју се г. Мостић жали расматрао другу наредбу на коју се нико жалио није и тиме учинио прву погрешку, што је у место наредбе превентивног карактера, о спречавању будућих изгреда г. Мостића, расматрао наредбу која у извесној форми представља репресивну меру и, без обзира на превентивну наредбу на случај изгреда, има да се примени.

V.

Остављајући на страну ову прву погрешку г. Министра, председник суда, узимајући у обзир да и превентивна наредба и друга репресивна имају ту заједничку црту што садрже овлашћење да се г. Мостић из судске канцеларије, а евентуално из суда избаци, сматра за потребно да изјави, да обе ове наредбе не подлеже ничијој ревизији и да представљају атрибуције председника суда.

које и у погледу репресивних и превентивних мера ради одржања реда и функције суда има да остану недирнуте.

Г. Министар у првом реду примећује, да је наредба лишена законског основа по томе што је усмена а треба да буде писмена и у судској згради публикована. Постављајући ово прво правило г. Министар сматрао је за излишно да наведе законску одредбу, која тај принцип оправдава.

Наредба за одржање реда може да буде и усмена и писмена. Нарочито наредба, коју је г. Министар третирао, никако не може да буде писмена, јер се на случај изгреда та наредба има одмах да примени и после своје примене таква наредба сама по себи до другог изгреда ишчезава. Г. Министар изгубио је из вида, да се писмене наредбе издају само тада, ако председник мисли да је у интересу реда и одржању функције суда потребно да се таква наредба публици и писмено саопшти. Све остало што се тиче и судских службеника и публике председник суда наређује и усмено и писмено. Зар г. Министар мисли да постоји обвеза председника суда, да вршећи полицију у суду издаје писмену наредбу, да ће сваки изгред бити удаљавањем изгредника завршен или да то

треба да знају и да ризикују сви они, који мисле да у суду какав неред могу да учине. Зар репресивне мере, употребљене да се одржи принудна снага закона и поред публикације закона, треба да се саопште и објаве па да се могу ради одржања реда применити, *кад законско овлашћење, дано председнику да одржи ред и полицију у суду, садржи у себи већ објављене све мере, које се за угушивање нереди полицијској власти признају.*

У другом реду г. Министар замера што је наредбом о избацавању г. Мостића лична и примењена само према г. Мостићу. Председник суда не разуме шта се овим хтело рећи, јер налази да је довољно јасно, да је та наредба морала бити лична за г. Мостића и према њему само примењена, јер је г. Мостић лично и изгред у суду чинио па је за то овлашћење и дано да се г. Мостић избаци, ако поново изгреде чини. Са колико је лакоће ова индивидуалност у примени употребљена, запазиће се одмах чим се скрене пажња, *да су у примени све наредбе индивидуалне, и да се односе увек на конкретне случајеве и да је то карактерна црта не само наредбе за одржање реда и полиције, већ да је то црта и свију административних аката и регламана.*

Према овоме у одлуци г. Министра помешане су две разне ствари: генералност наредбе са индивидуалношћу њене примене, па је са перазумевања ствари оглашено једно генерално законско овлашћење за избацивање изгредника као незаконито само зато, што је примењено према г. Мостићу, и ако других изгредника није било.

Председник суда слободан је да изјави, да у погледу генералности наредбе постоје две заблуде у одлуци г. Министра. Прва се састоји у томе, што се налази, да наредбе о одржању реда у суду треба да буду опште. Заста има неких наредба које треба да буду опште, али само се те наредбе не тичу реда и полиције у суду. То нису у ствари наредбе, већ су то наређења генералног карактера, која имају снагу закона. То су тако звану реглемани, које шеф извршне власти на основу уставних атрибуција издаје или сам, или на позив законодавне власти, или су то реглемани, које полицијске и општинеке власти на основу законских овлашћења издају. То су реглемани јавне администрације којима је циљ или да осигурају извршење закона или да комплетирају примену његову. За то што имају снагу закона, ти реглемани морају бити и пу-

бликовани и генерални, какве су црте карактерне свакога закона.

Изгледа да је та заблуда постојала и да су административне мере, које представљају поједина акта администрације, сматране за реглемане, док су те административне мере појединачна наређења и индивидуална и у опште издава једино у циљу да осигура нормалну функцију службе појединих институција.

Није се дакле правила разлика између реглемана, административних аката и административних мера добре администрације, па се за то и мислило да је требало унапред публиковати један општи реглеман о избацивању изгредника, а тиме изгубило из вида да сваки реглеман има своју пеналну црту и да за то никаква општа наредба није могла постојати, јер избацивање изгредника није никаква казна за повреду опште наредбе већ прва репресивна мера за повраћај реда и нормалног функционисања суда, на основу општег овлашћења, изрично конституисаног у чл. 23. закона о устројству првостепених судова, чија се и генералност и јавност већ садржи у публикованом законском тексту за све грађане који од суда услуге траже.

Друга је заблуда осетљивија, јер она износи да атрибуције председника суда

у погледу репресивних и превентивних мера ради одржава реда и функције суда подлежи дефинитивној одлуци Министра правде.

Да се може одредити правни карактер једном административном акту, треба на чисто бити са теоријом о правој страни његовој. А да је то питање од велике важности по себи се казује, јер од тога зависи да ли се жалба може уопште примити и да ли се према томе интервенција више административне власти може допустити.

Председник суда не налази за потребно, да сад о томе даје дуга разлагања. Он се задржава само да констатује принцип, да не само простор примене обичне административне наредбе већ и обим примене регламана *искључиво* зависи од тога *што* изискује функција јавне службе на коју се регламан или наредба односи. У том погледу *стоји* други принцип, да је *та* оцена *увек* дискреционарна у свему *што* се *тиче* добра администрације, јер у томе правцу *испиче* се *увек* *опортунитет* као мерило доброга администрарања, а чим постоји опортунитет, сви акти који се тичу добре администрације, нису никакви прави административни акти, јер им правна природа оскудева, те се за то и јавља

дискреционарна власт у администрарању у погледу свију мера, за које опортуност захтева да се употребе, на да добра администрација и према томе правилна функција службе може постојати.

Да се ово имало у виду приликом доношења одлуке од стране г. Министра, извесно је, да се не би могло јавити као спорно питање и то, да и превентивна мера: да г. Мостић само од председника суда обавештења може да тражи, и репресивна мера: да се г. Мостић на случај повреди и те наредбе и на случај ма каквог изгледа из судске канцеларије може да избаци; не би се дакле у томе случају могло посумњати да те превентивне и те репресивне мере нису дискреционарне атрибуције председника суда, јер се тичу реда и одржавања функција суда, коју ред има да одржи, а то значи да се тичу добре администрације суда, те су отуда те наредбе у *искључивој* власти председника, пошто је он, као старешина суда у суду једини позван да, држећи се опортуности, нареди све оно што *пађе* да је добро, да се ред очува и нормална функција суда одржи.

VI.

Министар сматрао је за излишно, да води рачуна о оваквим принципима, које

и државно и административно право на широко третира. За г. министра то апсолутно изгледа није било нужно. Подела административних аката за њега је била без икакве вредности, а принцип опортунитета, који се јавља код аката, која се тичу добре администрације саме функције и њене службе, изгледа да му није ни био познат. Не гледајући и не дајући никаквог обзира и пажње принципу, да је судска власт издвојена из власти активне администрације и да је у том погледу сваки надзор административне власти отпао, заборављајући потпуно да су председник и судије уставом и законом (чл. 146. и 157. Устава и чл. 22. и 25. зак. о судијама) издвојени из Министровог дисциплинског надзора, који се у његовој одлуци помиње, г. Министар је изгубио из вида, да самовоље, како се у одлуци наводи, ако се тичу председника и судија није надлежан Министар правде да исправи. А нарочито, истичући противно и Уставу и закону хијерархиски однос у погледу председника суда према Министру, г. Министар учинио је две крупне грешке, и то:

1) Што се ненадлежно, као административна власт, умешао у послове, који се тичу унутрашњег уређења суда и себе, као Министра, својом одлуком председ-

нику суда у погледу његове наредбе за одржање реда и полиције супституирао, и

2) Што је једном простом акту администрације дао правни карактер административног акта и онда кад наредбом председника суда никакво право и правни интерес г. Мостића није повређен, те је на тај начин изашло то да је г. Министар једну административну меру за одржање реда, једну усмену наредбу председника суда разматрао и жалби г. Мостића дао правног дејства и тиме посредно правни принцип; да жалбе могу изазвати одлуку више власти само у том случају, ако су право или правни интерес жалиоца повређени.

Према овоме сад се може запазити, у колико се могло за председникову наредбу у погледу одржања реда рећи, да она спада у административну функцију председника суда. Таква функција не постоји, јер административна функција има за свој предмет административна акта чија је правна природа очигледна, а нити суд, нити председник суда у том правцу ма какву надлежност своју имају.

Председник суда има право да се зашита, на какву је повреду права г. Министар мислио, кад је наредбу председника суда поништио. Одговор може бити једно од ово двога. Или г. Министар није ве-

ровао, да само повреда права или правног интереса може да izazove жалбу и одлуку више административне власти у опште и онда се може разумети, да је одлука г. Министра донета без обзира на то, да ли је какво право или правни интерес жалиоца повређен, јер се то, само слаже са мишљењем г. министра, да све административне мере председника суда подлеже његовој оцени. Или је противно томе, г. Министар веровао, да се жалба може примити само онда, кад је право или правни интерес г. Мостића повређен, и за то је у том случају г. Министар био обавезан да у својој одлуци поименце одреди права и правне интересе, који су избацавањем г. Мостића на случај изгреда повређени.

Прва је хипотеза невероватна. Ако би та хипотеза остала, онда сваки грађанин има право да се брижно запита, какав је то правни поредак који штити гаранције њихових права, кад један Министар присваја себи и то право и прокламује нов принцип, да је он увек надлежан да штити ма какву одлуку власти и онда кад жалилац као повреду не истиче никакво своје право, ни правни интерес; већ за свеј прост без и каприс тражи интервенцију Министра на штету права других грађана.

Та хипотека износи јасну форму анархије у једној уставној земљи, у којој су гаранције права потпуно прокламоване.

Друга хипотеза води истом закључку. Г. Министар сматрао је са излишном да изнесе, која су права и правни интереси г. Мостића повређени и која права и правне интересе он, као Министар, треба да заштити. Председник суда са зебњом се пита, да ли збиља Министар мисли, да је право г. Мостића на изгреде у суду оно право за које заштиту тражи, кад се од стране г. Министра поништава наредба председника суда, којом су ти изгреди имали да буду спречени или избацивањем г. Мостића из суда завршени. Г. Министар није успео да запази *да се г. Мостић жали, не да заштити какво своје право или правни интерес, већ да заштити своју жељу да буде више закона и судске савести.* Зар није било очевидно, да се г. Мостић жали за то, што он хоће да формира судове; што хоће он да одређује унутрашњи ред у суду и што жели да се он пита, који ће га од судских службеника примити и ко ће му од судских службеника обавештења која тражи дати? Шта је друго јасније могло да убеди г. Министра о законитости једне председникове наредбе, него само тај факт да се од стране г.

Мостића жели да се његова воља супституира председниковим атрибуцијама, или другим речима, што се од стране г. Мостића хтело да прокламује принцип, да су приватна лица, која услуге од суда траже, надлежна и позвана да одређује правилник како ће се судити, и како ће своје молбе суду саопштавати; а то значи, да приватна лица за себе траже, да и они учествују у деоби власти председника суда. Г. Мостић тражи дакле за себе власт, која је законом дата председнику; а да такав преседан води анархији потпуно је очигледно, јер сви грађани морају имати онолико права, колико се г. Мостићу признају.

Председник суда пита се, у којој су земљи таква права грађанима призната. Зар се може мислити, да приватна лица имају још каква права сем признатог права, да интервенцију суда молбама и тужбама траже. Зар г. Министар мисли да г. Мостић, а према томе и сви грађани имају и друга права, сем права да своја акта суду предају и акта своје парнице у суду прегледају. Зар приватна лица тражећи то, имају права да сами одређују ко ће у суду њихова акта примати и у чијем ће присуству своја акта у суду разматрати. Зар г. Мостић има права да тражи и да пита, да ли се и други ад-

вокати, а тако исто и други грађани пријављују председнику суда и да ли и тим другим лицима председник суда лично обавештења даје. Је ли г. Мостић долази у суд и у суду се прима за то, да то испитује, да то истражује, да то третира; или г. Мостић долази у суд као и сваки други грађанин да тражи услуге од суда без обзира на то ко ће му те услуге дати. Зар г. Мостић има права да то у опште испитује, и зар је председник суда дужан да даје грађанима и обавештења за све оно, што се тиче унутрашњег реда и што се односи искључиво на добро административање, које је председнику суда искључиво поверено.

Г. Министар о томе ћути у своме решењу. Он сматра за излишно да изнесе каква су права или правни интереси г. Мостића повређена. Задовољава се да, примећујући да је сажаљење председника суда за изгреде г. Мостића сумњиво, изјави, да је наредба председника суда једна изузета мера и један недопуштен акт и што је најинтересантније, сматра за потребно, да нарочито констатује: „да та мера г. Мостића осетније погађа од какве редовне осуде“. Од куда зна то г. Министар, је ли г. Мостић ту исповест учинио. Какве везе има то с питањем о законитости наредбе. Зар је дужност

председника суда, па према томе и г. Министра, да се брине не само о томе, да ли ће наредба бити законита, већ и о томе да ли ће каква мера јаче или слабије погодити г. Мостића. Зар се законитост једне наредбе и тиме може да условљава, и зар се личност изгредника сме да увлачи у дискусију од стране државног службеника.

VII.

Председник суда сматра да му је дужност да нарочито укаже на две неправилности у решењу.

Изгледа да је и сам г. Министар запозорио сву колебљивост, коју његово мишљење за собом повлачи у погледу законитости његове одлуке. Та је колебљивост очигледна, јер се сматрало за потребно да би се оправдана законитост одлуке министарске, да треба поништити наредбу председникову, и са гледишта надлежности у погледу атрибуција председникових, и са гледишта форме у погледу усмености и индивидуалне примене наредбе, и са гледишта материјалне садржине у погледу оскудице законске подлоге. Са свим је било природно, кад је г. Министар већ нашао, да је наредба председника суда изван искључивих атри-

буција његових, да се на томе задржи и да према томе решење буде поништено чисто на тој основи, што се г. Министар својом одлуком и својим мишљењем нареди председника суда супетитирао. Излишно је напомињати, да у том случају г. Министар имао би обвезу да изнесе повређено право и правни интерес г. Мостића, које својом одлуком заштити.

Такав је поступак истина најправилнији, али је и најмучнији. За то је г. Министар нашао за потребно, да наредбу огласи за незакониту и по томе, што је усмено и лично према г. Мостићу само примењена. Председник суда указао је на заблуде које су могле навести, да се овакве форме за превентивне као и репресивне мере у избацавању изгредника траже.

За г. Министра настала је била обавеза при свем том, да с једне стране изрично констатује, да је та наредба у основи незаконита, без обзира на њену форму, јер та незаконитост представља материјалну страну наредбе, а с друге стране да истакне законску подлогу својој одлуци, која би искључила законитост наредбе председника суда.

Да би се у томе успело г. Министар учинио је двоје. За законитост своје од-

луке употребљивао је законску одредбу из закона о правозаступницима, а за незаконитости председникове наредбе задовољио се да констатира: „да се не наслања ни на какву законску одредбу“.

Произвољност у првом погледу очигледна је. Да се оправда употреба законских одредаба из закона о правозаступницима, г. Министар био је принуђен да прокламује поједине класе изгредника, јер је, поклањајући наредбу председника суда о избацивању г. Мостића, не као адвоката, већ као изгредника, био принуђен да изјави да г. Мостић, и ако је изгредник, он је адвокат и да му та адвокатска професија према томе доноси ту привилегију, да изгреде може без никакве резерве свуда да чини.

Председник суда слободан је да запита, по ком законском тексту, по ком правном принципу, по каквом обичном разлогу, власти, којима је дужност да одрже и поврате ред, имају обавезу да се брину и о професијама изгредника. Зар код изгредника и професија изгредника игра какву улогу и зар изгредник није сваки онај, који ред нарушава. Зар је у нашој земљи било појединих класа на које се полицијске мере по привилегијама не могу да примене и зар поли-

циске власти, угушујући уличне или какве друге переле, имају и ту дужност да се о професијама изгредника распитују. Зар председник суда, одржавајући ред и полицију у суду, има дужност да истражује, да ли је изгредник адвокат, професор, трговац или ма каквог другог другог занимања. Зар удаљавање изгредника није репресивна мера, да се ред одржи и зар доцнија осуда изгредника ако се изазове није потпуно оделита одлука власти од прве дужности, која се у угушивању нереда састоји. *Заблуда у одлуци г. Министра велика је и очигледна је. Удаљавање једног адвоката, као изгредника из суда, није никаква казна за изгред, већ полицијска мера за повраћај реда.* Кад ред буде повраћен наступа друго питање о казни адвоката за учињени изгред. Та казна може изостати, тужба се не мора ни подићи, али зато нико до сада није могао рећи, да је раније удаљавање једна незаконита мера само по томе, што је изгредник адвокат и што за изгред може бити доцније и кажњен.

Нико не спори да г. Министар Правде има права да разматра осуде о казнама, које је председник суда над адвокатима изрекао. За то постоји изрична законска

одредба и да се према томе разумети, да се поништи одлука председника суда о каквој казни г. Мостића за то што није саслушан био. Али да се наредба председника суда о изbacивању г. Мостића као изгредника, поништи за то, што није саслушан, може се објаснити једино тиме, ако г. Министар мисли да је изbacивање адвоката као изгредника казна предвиђена као засебан иступ у правозаступничкој дужности. Међутим, тако веровање не може се примити. Г. Министар своју одлуку наслонио је на извесне одредбе из закона о правозаступницима, које је и у решењу своме изрично споменуо, а за то његову пажњу морала је привући одредба § 54. закона о правозаступницима, у којој су избројане казне за иступе правозаступника у њиховој дужности. Г. Министар морао је тада запознати, да удаљавање адвоката као изгредника из суда, није предвиђено као специјална иступна кривица. Изгледа да та пажња није била довољна, за то председник суда слободан је да прими једини закључак који је остао, а тај је, да потребу саслушања адвоката изгредника пре удаљавања а не само удаљавање као казну уврсти у лично мишљење г. Министра. Председник суда сматра за потребно да констатује, да такву приви-

легију адвокати немају, и да нико на то није мислио из простог разлога, што се сви полицијски закони који имају да одрже ред и сигурност примењују подједнако према свима и свакоме. То је опште позната норма, без које се сувереност државне моћи не може ни замислити.

VIII.

Друга је неправилност од највећег интереса у министарској одлуци. Кад г. Министар изрично тврди у своме решењу да се једна наредба председникова не наклања ни на какву законску одредбу, онда може бити једно од овога двога: Или је председник суда показао и сувише велику смелост да издаје наредбе без законске подлоге или г. Министар није показао довољно пажње једном законском тексту, који се у једном публикованом а за суд у погледу организације судова једином закону садржи.

Председник суда није сматрао за потребно да у своме извештају указује и на законске одредбе које му дају права да удали г. Мостића, као изгредника, из суда. Публикација закона ставља у исти ред и права г. Министра и дужност председника суда. Она истиче обавезу познавања закона и за грађане и за вла-

сти, те зато нити г. Министар има право да тражи од председника да у извештају укаже на законске одредбе наредбе, нити постоји дужност председника да то указивање учини. Што се сада то хоће да изврши има се објаснити не толико бригом председника суда да своју наредбу одбрани пошто г. Министар није дисциплинска власт за председника суда, већ жељом да изнесе сву лакоћу са којом се г. Министар послужио у једном најделикатнијем питању организације и функције суда.

У шоме правцу председник суда сматра за довољно да цитира §. 23. зак. о устројству правосудних судова, који експлицитно гласи: „Председник одржава полицију и ред у суду и у прилици судског“. То је законска одредба довољно пространа да обухвати и превентивне и и репресивне мере, које се г. Мостића дотичу. Одржавајући ред и полицију у суду, председник суда имао је искључиву дужност да одржи функцију суда, која је изгредом г. Мостића била доведена у питање, и да спречи будуће изгреде једнога простог изгредника. То је његова власна дискреционарна, јер се тиче добре администрације у суду и истиче опортунитет и за њен постанак и за њено трајање. Све мере полицијских закона, које

се односе на ред, председник има права да примени без обзира на професију изгредника. То су његове атрибуције, за које је у извештају изјавио, да имају да остану недириране и на које атрибуције не односи се §. 10. зак. о устројству централне управе, на који се г. Министар позива, јер не ради у „границама закона“, — које границе износи ограничење изрично постављено у §. 10. зак. о устројству централне управе у погледу мењања и поштовања решења „нижих органа“, као што г. Министар у решењу наводи, — већ ради изван закона кад поништава једну наредбу, која се оснива на изричном законском тексту. Очигледност је јака, јер поништавајући наредбу председника суда у погледу реда и полиције и износени у своме решењу други ред, г. Министар у том случају не би био Министар, већ би био председник, а поред такве очигледности председник суда сматрао би за сувише смело да једној јасној законској одредби ма какву елестатичност у примени даје.

Председник суда својим досадашњим радом никакав сукоб није изазвао. Он је стално избегавао да се сукоб отвори и за то је у својим извештајима показао сву резерву, на коју се могло увек ра-

чунати. Али та резерва имала је својих граница. Она је морала да престане онога момента, када су права председника у питање доведена и кад је нормално функционисање суда пред опасност стављено било. Председник суда имао је да угуши изгред једнога простог изгредника и за то није допустио да се бес и каприје ставе изнад закона и дужности. Пажња г. Министра правде, на коју је председник суда имао права да рачуна изостала је и дата сатисфакција изгреднику. Такав поступак од тешких последица. *Судска независност и самосталност стављене су у питање, јер се не сме изгубити из вида, да изгред г. Мостића има ту карактерну прша, да организацију суда измени и формира суд какав он жели да буде.* Ако се Уставом мислило, да се самосталност судија потпуно очува и ако се та гаранција тиче свију грађана а не само г. Мостића, г. Министар правде имао је дужност не само да очува недирнуте атрибуције председника суда у угушивању изгреда, него да као члан владе предложи све модификације законске, потребне да се такве жеље не само г. Мостића већ и других грађана више не појаве. Требало је не само за увек одстранити простачке махинације, које теже да поједине жеље странака ставе

више судијске савести и дужности, већ је требало проширити и још створити нова права суда а председника, која ће увек бити довољна да спречи злоупотребе, које функцију суда могу потпуно да у једном моменту суспендују.

Та је дужност изостала. Г. Министар сматрао је за корисно да испред дужности председникове истави осетне последице председникове наредбе према једном простом изгреднику и огласио је као недопуштено и незаконито оно што се оснива на јасном законском тексту. Сукоб је дакле морао бити отворен. Земља зна за ред а суд зна само за законитост. За то први продор који се на независности судској учини јасна је слика потпуно зависности суда. Судска независност остаће само на хартији као једна слободна уставда институција културе народне, али у примени она ће у толико постојати у колико се нашло буде, да тај принцип треба одржати.

Председник суда није смео изгубити из вида сву опасност коју за нејаку судску независност овај сукоб износи и прећи преко своје прве дужности, која се у одбрани судске самосталности истиче.

За то стојећи на законитом терену, председник суда има част да изјави, да се одлука г. Министра од 14. јуна 1909.

год. бр. 8235. као незакониша не може извршити и да према томе остају и даље важности и примењиваће се према г. Мостићу и наредба председника суда о пријављивању г. Мостића председнику суда за све услуге које од суда може да тражи и репресивне мере о његовом удаљивању на случај повреде ове наредбе или ма каквог изгледа у суду.

12. августа 1909. год.
у Београду.

Председник суда,
Мих. Тадић.

Министарство Правде
№. 11914.

9. септембра 1909. год.
у Београду.

Касационом суду.

Г. Милан Мостић, адв. орд., предетавио ми је, како је он, као пуномоћник масе пок. Лазе Петровића, генерала, у спору краљице Наталије против исте масе, на основу §. 52. т. 8. грађ. суд. пост., тражио изузеће из суђења овог спора г. Михаила Тадића, председника првостепеног суда за варош Београд, и г. Велимира Ристића, судије истог суда. Г. г. Тадић и Ристић нису хтели у законом року изјаснити о наведеном основу изузећа, већ су донели решење, да се

рочиште одложи, чије је одлагање због болести тражио, а да се питање о изузећу реши том приликом на новом рочишту.

Пошто сам расмотрио овај предмет, нашао сам, да су наводи г. Мостића истинити, и да су г. г. Тадић и Ристић погрешили, што су, противно §. 55. грађ. суд. пост., и ако је њихово изузеће тражено, решавали по реченој парници и донели одлуку од 29. септембра 1908. год. № 31284. да се одреди друго рочиште, с тим да се питање о израженом изузећу има да расправи на другом рочишту.

Тражење изузећа судија задржава сваки рад по дотичном предмету, док се питање о изузећу не реши. Судије, чије се изузеће тражи, не могу решавати дотички предмет ни у ком правцу, па ма се то тичало и упућивања самог спора н.пр. одлагања рочишта.

Несумњива је ствар, да су одредбе о изузећу судија врло добро познате именованој господи, а то ми даје повода, да верујем, да су се они овде нарочито огрешили о законске прописе, кад су питање о изузећу одложили за доцније, а упустили се у саслушавање тужилачке стране на рочишту и доношење одлука о одлагању рочишта.

Из белешке № 38668. види се, шта више, да су гг. Тадић и Ристић учествовали у извиђању спора и ни идућем рочишту од 24. новембра 1908. године.

Ради извиђаја ствари и да би се определио шта да радим по њој тј. да ли да гг. Тадића и Ристића тужим дисциплинском суду, ја сам, наредбом од 31. маја о. г. № 3367., затражио од гг. Тадића и Ристића да „*даду своју реч по овој тужби*“. И ако је моја наредба била јасна и њоме тужба г. Мостића није доставља таженима на одговор, *али се имала крајити Министарству*, гг. Тадић и Ристић, у речи својој, не говорећи о ствари, скрећу ми пажњу: „да се одлуке моје не условљавају саслушањем тужених судија. Такав поступак резервисан је за Касациони суд као дисциплински суд за судије (чл. 25. и 29. зак. о судијама и чл. 157. Устава)“.

Оваквим својим поступком они су учинили дисциплинску кривицу из § 43. тач. 10. под а. закона о чиновницима грађанског реда.

За доказ ове њихове кривице служи: акт г. Мостића од 28. септембра 1908. год., у коме је тражио узужеће судија: рочишна белешка од 29. септембра 1908. год., одлука суда № 31284. и рочишна белешка од 24. новембра 1908. год., —

што се све прилаже тужби у овереном препису.

Прилаже се и тужба г. Мостића у којој су ти докази поднети, као и наредба моја № 3367. и изјаве гг. Тадића и Ристића.

* * *

Г. Милан Мостић, адвокат из Београда, о акту од 13. фебруара ове године № 2026. представио ми је: да је 6. истог месеца ушао у пријавницу првостепеног суда за град Београд, по својој правозаступничкој дужности. У пријавници га је предусрео писар г. Н. Остојић, речима: г. Мостићу, немојте скидати капут, јер по наредби г. председниковој, не смеће овде остати, што ће Вам и пријавник казати“. У то је дошао и пријавник г. Бож. Дамјановић, и, не хтевши ни узрок његова доласка да чује, саопштио му је г. председникову наредбу: „Да би се г. Мостићу учинио крај Вашим грдњама и псовкама, којима обасипате г. председника, одмах се удалите, иначе ћу Вас силом избацити“. Како г. Мостић тада није апсолутно никога вређао, јер му г. пријавник није дао времена ни да му исказе због чега је дошао, одговорио му је: да ће се одмах и сам, и без силе, удалити, чим му

г. пријавник ту наредбу писмено саопшти: иначе се неће удалити, пошто није ништа учинио, чиме би изазвао употребу силе. Изјављујући, да неће ништа писмено да му саопшти, г. пријавник је заповедао двојици жандарма да га избаце напоље. Како позиву није хтео следовати, на поновну заповест пријавнику, жандарм га је ухватио за мишицу и почео вући. Сматрајући да је тиме већ извршен акт силе, он се није противио жандарму и овај га је, држећи за мишицу, извео из пријавнице у ходник.

Молио је Министра правде да учини што је потребно да његов приступ у пријавницу и суд, као адвокату, буде потпуно обезбеђен од ма чије бруталности, да се ова ствар извиди и да се г. пријавник за свој поступак казни.

У изјашњењу свом, приложеном акту г. Мостића, пријавник секретар г. Божићар Дамњановић, навео је, да је г. Мостић, кад год је долазио у пријавницу грдио и псовао, без обзира на присутне, председника суда г. Тадића, а понекад и судију г. Вел. Ристића. Речи г. Мостића биле су такве, да се због јавног стида не могу исписати.

О свима овим испадима известно је г. председника, и он му је, да би спречио евентуалне изгреде и заштитио углед

суда, издао наредбу: „да се г. Мостић у пријавницу не прима и да се по свима својим званичним пословима упућује непосредно г. председнику, а у случају опирања, да се одмах из пријавнице уклони“.

Признао је, да је, 6. фебруара извршујући наредбу г. председника, учтиво позвао г. Мостића три пут да се удали из пријавнице и да се, ради свога посла, обрати г. председнику. Кад г. Мостић није хтео изаћи, позвао је жандарма, и чим је овај г. Мостића опоменуо и руком додирнуо, г. Мостић је из пријавнице сам изашао.

У актима својим од 16. марта о. г. № 3654. и 20. априла ове год. № 5339., г. Мостић је понова тражио заштиту од Министра правде од поменуте незаконите наредбе г. председника суда, којом му се онемогућава правозаступнички рад.

Председник суда г. Михаило Тадић, у извештајима својим по жалбама г. Мостића, признао је, да је издао усмену наредбу: *да ошистиње судских службеника (осем оних у масеном одељку) са г. Мостићем престане, и да се г. Мостић за све што тражио буде упути председнику суда; да се одмах позове да канцеларију у коју буде ушао напусти, и да се на случај противљења, силом одмах удаљује.* Да судска послуга г. Мостића

пријављује само председнику суда, а у друга одељења пушта само онда када он од службеника буде био позван.

Признао је, даље, да је г. Мостић чинио у суду изгреде наводећи, да јавни етид забрањује да се у службеном извештају помену изрази и грдње које је г. Мостић изговорио, а о којима је реч у изјашњењу секретара г. Дамњановића. На питање Министра правде какве је, он или суд, употребио репресивне мере према г. Мостићу за ове изгреде, — одговорио је, *да осом питању председник суда даје више информативни карактер*, да питање о репресивним мерама према изгреднику у суду улази у атрибуције председника суда, и да зато ни мало не би било опортуно да се такве атрибуције председникове додирују. Све што се у томе погледу може желети, то је да мере председника суда буду у онаквом обиму, да учињеном изгреду потпуно кореспондирају. *Према г. Мостићу репресивне мере имају да буду онакве какве се његовим изгредима тразе. Оне морају да буду ефикасне, непосредне, и да се одмах осете. У том погледу издата је наредба да се г. Мостић из судских канцеларија евангуално из суда, избаци, и да то избацивање буде такво, какво прилике изазвале суду.*

Напоследку, г. Тадић је навео, да грдње и изрази употребљени од стране г. Мостића немају права да изазову тужбу. То се право може дати само изразима који заиста могу да увреде или бар иритирају, а не и онима који само сажаљење изазивају. Грдње и изрази г. Мостића представљају један тип и износе једну тенденцију. Они провоцирају и желе да се тужба подигне, како би се на тај начин објавило и манифестовало непријатељство председника суда и судије г. Ристића, које г. Мостић стално наводи као узрок за изузеће у парницама својим, као и својој кривици. Председник суда у оваквим приликама имао је једну дужност да не допусти да простачке махинације изазову и тај скандал да један председник суда ни толико озбиљности свога положаја не може да покаже нити толико интелигенција да манифестује, и да подиже тужбу за оно зашта се тужба никад не диже, и да нарочито подизањем тужбе питање о изузећу наново изнесе и сстави га у такав положај који би евангуално могао да омогући испуњење оних жеља које се стално манифестују.

По размотрењу жалби г. Мостића и извештаја г. председника суда, нашао сам, да је наведена наредба неправилна.

као и уопште поступак г. председника наспрам г. Мостића. Ова наредба представља као неки препад на лице на које се односи. У место писмене наредбе, која би била заснована на извесном пропису законском и која би била објављена или саопштена ономе кога се тиче, издаје се усмена наредба од стране г. председника, коју разни чиновници г. Мостићу саопштавају, и по којој се г. Мостић не узима на одговор, ако по наредби не би поступио, већ је изложен могућности да га, и готово сваки чиновник судски, по произвољном тумачењу наредбе г. председника, може из канцеларије да избаци. Наредба лишена законског основа, која представља једну изузетну меру, један акт недопуштен и по форми и по садржају.

Г. председник, и ако г. Мостића *„штрира као изгредника“*, и ако је у питању не само личност г. председника суда, већ и углед суда ипак не предузима ни редовне судске ни дисциплинске мере противу њега, ма да ни један изгред правозаступника, који нарушава углед суда не може проћи без довољне оцене и заслужене казне. У место тога г. председник приступа једној нередовној процедури, избегава законом признате мере и, усменом наредбом, наређује да се г.

Мостић, и ако су односи између њих посве затегнути мора њему лично да обрати за сваки па и за ситнији посао, а за противно поступање да се према њему употребе последње мере — удаљење из канцеларије и евентуално избацивање из суда. Тиме је г. Мостић, противно и закону стављен у изузетан положај с погледом на остале адвокате и у многосте отежан му је, готово спречен, правозаступнички рад. Поступци г. председника у толико су више неправилни, што извештаји његови показују да ово чини поглавито с тога да г. Мостић не би остварио изузеће његово — г. председника у суђењу по парницама г. Мостића.

Оваквим својим поступцима, противним дужностима председника суда, г. председник је све више заоштравао односе између њега и г. Мостића, и како је све било на штету угледа суда и реда у њему, чему се морао учинити крај, Министар правде је, одлуком својом од 14. јунт о. г. № 8235. уништио поменућу наредбу г. председника суда, која се не нашла ни на какву законску одредбу.

Г. председник истиче да ова наредба његова долази у *атрибуцију председника суда у погледу репресивних мера изгреднику у суду* и да не би ни мало опор-

шумо било да се такве атрибуције председникове додирују.

На овај навод његов имам да приметим, да акција г. председника о којој је овде реч не спада у његову судску већ чисто административну функцију. Мере које г. председник према г. Мостићу предузео подложне су прегледу дефинитивној оцени Министра правде по његовом праву дисциплинског надзора над административним пословима нижих органа, и његовој дужности да чува углед суда, спречавајући и сузбијајући самовољу ако би се она показала у административној радњи кога од судских органа. То право, у овом случају, дају Министру правде §§. 10. и 19. Устројства централне државне управе, као и §. 61. закона о правозаступницима, по коме Министар правде разматра, у последњем степену, осуде председника првостепених судова изречене над правозаступницима.

Поменуто одлуку моју г. председник није хтео извршити, већ је, у акту своме од 12. августа о. г. № 22193., изјавио: *„да се одлука г. Министра од 14. јуна 1909. г. № 8235. као незаконита не може извршити*, и да према томе остају и даље у важности и примењиваће се према г. Мостићу и наредба председника, и репресивне мере о његовом удаљавању на

случај повреде ове наредбе или ма каквог изгледа у суду“.

Ја високо ценим Касациони Суд, коме се обраћам, и службени положај који представљам, најзад довољно поштујем и себе сама, а да би ма и једном речи ушао у коментарисање и оцenu тривијалности што их овај акт г. председника садржи и да би те неприличности карактерисао и ранг им одређивао. Сам тај акт речитији је од сваког објашњавања.

Својим наведеним поступцима г. Тадић је учинио три дисциплинске кривиче. Тиме, што, и ако тврди да је г. Мостић учинио озбиљне изгреде у суду, није против њега чинио никакве законом предвиђене мере већ издао усмену наредбу за коју није имао основа у закону, — учинио је кривицу из тач. 10. под а. §. 43. закона о чиновницима грађанског реда. У томе што није извршио моју одлуку од 14. јуна о. г. № 8235. лежи кривица из тач. 6. §. 43. истог законика. И напоследку акт г. Тадића од 12. августа о. г. № 22193. садржи службени иступ његов из §. 11. у вези са §. 43. истог законика.

Прилажу се, у оригиналу, сви наведени акти.

На основу члана 20. закона о судијама тужим председника суда г. Михаила Тадића и судију г. Велимира Ристића Касационом Суду као дисциплинском Суду (члан 157. Устава) и молим суд да их за наведене кривице по закону казни.

Прилажу се, у препису, два примерка тужбе, са прилозима, за тужене. Уз тужбу која се има доставити г. Ристићу, прилажу се само акти који се на његову кривицу односе.

Гг. Тадић и Ристић нису до сада кажњавани дисциплински.

Министар Правде,

Ст. А. Рибарац.

Бр. 9900.

Тужба ова са прилозима у препису на основу чл. 15. зак. о Судијама доставља се туженоме г. Михајилу Тадићу, председнику првостеп. Суда за варош Београд, да на исту одговор свој поднесе Касационом Суду у року за петнајест дана, одкад исту прими.

16. септембра 1909.

Београд.

Председник Касац. Суда,

Мих. П. Јовановић.

Касационом суду.

На достављену ми тужбу г. Министра Правде од 9. септембра тек. год.

№ 11914. част ми је поднети Касационом Суду овај одговор:

Г. Министар прихватајући тужбу г. М. Мостића, адв. овд. као пуномоћника масе пок. Лазе Петровића, бив. генерала, ма да г. Мостић није овлашћен и за овакве тужбе, — тужи председника суда г. Мих. Тадића и мене, што смо се, вели, *нарочито* огрешили о пропис § 55. грађ. суд. пост. кад смо у спору краљице Наталије противу масе пок. Петровића, питање о нашем заузећу одложили за доцније, саслушавали тужилачку страну на рочишту и донели одлуку о одлагању.

Да се тачно одреди умесност тужбе и правилност инкриминације г. Министра, ваља да се расправи:

1). Кад се, у ком времену, може тражити изузеће судија из решавања и суђења спорова;

2). Одредити правни значај рочишта у грађанским споровима и моменат, кад се сматра, да је рочиште отворено и да пледирање парничара почиње;

3). Какви су то рокови одређени у § 55. грађ. пост. за давање изјашњења судије, чије се изузеће тражи, од кад се рачунају и каква је њихова санкција.

Прво и друго питање потпуно јасно и исцрпно расправљено је у одговору г. председника Тадића, на нема потребе,

да и ја објашњавам, пошто се са његовим мишљењем о томе слажем. Из тога разлагања Касациони Суд увидеће, да рочишта од 29. септембра 1908. године није ни било нити је држано, и да је одлука о одлагању тога рочишта једина правилна и могућа по закону, што је повукло и констатацију о томе, да ће се питање о траженом изузећу од стране г. Мостића расправити на другом рочишту, које буде отворено. Тако исто увериће се, да је и наше учествовање на рочишту од 24. новембра 1908. године правилно све док г. Мостић није на истом тражио изузеће, када је суд, оног часа поступио по § 55. грађ. пост.

Односно трећег питања налазим:

Законодавац је одредбом § 55. грађ. пост. одредио рок за пријавника суда (§ 92. грађ. пост.) да захтевање изузећа у тужби и одговору на тужбу (I. и II. одељак § 54. у вези §§ 94., 106. и 107. грађ. пост.) за 8. дана предаје председнику и овај у року од 24. сата да даје судији, чије се изузеће тражи, на одговор, и да судија има свој одговор да даде у року од 24. сата *од момента кад му тражење изузећа буде саопштено или предато и буде, тражен одговор.*

И г. Мостић и г. Министар у својим тужбама нетачно су схватили и обја-

снили ову наредбу. По правилу (I. и II. одељак § 54. грађ. пост.) изузеће судија тражи се у тужби, односно одговору на тужбу.

У течају парнице само по изузетку према III. одељку § 54. грађ. пост. може се тражити изузеће; али у том случају не могу се применити одмах они рокови прописаних за тражење изузећа у тужби и одговору. Кад се изузеће на рочишту тражи, не може се захтевати од судије да одмах изјашњење даде, чим се захтев изузећа постави. У овом случају има по III. одељку § 54. грађ. пост. да суд, који има изузеће расправити, претходно извиди и реши, да ли је захтев уместан, да ли је дотични парничар понудио заклетву, да за нов основ изузећа није раније знао и да претходно на ту околност положи заклетву. Тек онда кад се ово као претходно извиди, и кад парничар заклетву положи, да раније за исти основ није знао, исти суд ће тражити реч од судије на тражење изузећа, *и онда му се рок од 24. сата за одговор има рачунати од момента кад му исти буде затражен од суда.*

Ово значење § 55. у вези § 54. грађ. пост. тако је јасно и очигледно да не треба никаквог коментара.

Суд је у поменутом спору тако и поступио, што ће Касациони Суд из акта спора видети. Кад је суд од мене тражио реч на захтев изузећа, ја сам је одмах и дао нечекајући никакав рок па ни овај од 24. сата.

Према овоме, моја је радња, као судије, у учествовању на рочиштима од 29. септембра 1908. год. и 24. новембра 1908. год. и давање одговора на захтевано изузеће г. Мостића, и ако га је тражио раније у одговору на тужбу, потпуно правилна и саобразна закону.

Најодсудније одбијам од себе ничим неоправдан прекор тужбе, да сам се у мом судијском раду у овом спору *намерно* огрешио о законске приписе. Жалим што је г. Министар, који је позван својим положајем, да чува углед и достојанство судова и судија, могао бити заведен онаквим инсинуацијама г. Мостићевим, и без резерве његове тужбене наводе за тачне и истините примити.

Црта мога карактера никад није била пакост, нити имам ма каква разлога, да сада будем пакостан према г. Мостићу, јер ми личност његова не показује никакво особито интересовање, те да његовим споровима дајем другу пажњу, него свима осталим.

Његово држање према суду свакоме је сада врло добро познато а г. Министар га је могао видети и познати још боље, што је и акта спорова на разматрању и прегледу имао.

Г. Министар могао је из тужбе на први поглед видети њену тенденцију и уверити се, да г. Мостић жели да истраје у очигледној тежњи за самовољним формирањем суда за суђење поменутог спора.

У оскудици законских средстава и услова за изузеће г. председниково и моје, он сада подиже и тужбу и противу мене, подмећући ми како сам се *намерно* огрешио о одредбу § 55. грађ. пост. дајући при том значење које овај закон никад није имао нити има. Велим, кад није могао толиким тражењима изузећа прибавити доказе о нашој — мојој и г. председниковој *несавесности судијској* о којој како сам вели, говори и где стигне и где стане, и утврдити наше по његовом мишљењу непријатељско држање према њему, — онда се није устручавао, да нас својим држањем изазива на разне начине само да нас престави као несавесне и успе у наведеној цели.

За потврду овога прилажем у препису под /1: само један одломак из његове жалбе под Бр. 7215. по његовој кривници за јавну увреду. Ето то је нај-

виднији доказ за поменућу танденију тужбе.

На кратко: кад нема законских доказних услова за моје изузеће, онда му треба да овом тужбом помоћу г. Министра правде прибави бар неку пресуду дисциплинског суда: да се истом по тужби г. Министра констатује, како сам, како вели, *несавесан судија* и како *намерно* газим закон само да би га оштетио?!

Дакле тужба г. Мостићева хоће и жели да изазове интервенцију г. Министра, да нас он тужи Касационом суду као дисциплинском суду за судије и констатује, да смо ми несавесни и да намерно газимо закон.

И успео је.

И ако се овом тежњом и жељом г. Мостића као *јавног правозаступника* очигледно вређа поредак прописан законом о поступку судова у грађанским парницама и законом о устројству судова у погледу састављању судова, саставу одељења за суђење, распореду рада — предмета по одељењима за суђење, што је све општег и јавног карактера и што се не може и не сме мењати вољом парничара — г. Министар је ипак нашао разлога: да тужбу г. Мостића прихвати, да му изађе на сусрет и његова разлагања нађе за тачна и истинита, најзад да

стекне уверење, да смо се г. председник и ја *нарочито* (што је равно: ономе намерно) огрешили о поменуће законске прописе и зато нас тужи.

Г. Министар верује у истинитост навода г. Мостићевих и ако је питање о изузећу решено на штету г. Мостића и одлуком судова констатовано, да *ни једног шренућка* нисам био у изузећу и да је по други пут тражење изузећа било потпуно неумесно.

Г. Министар прихвата тужбу г. Мостићеву и ако је последње рочиште, за које ме тужи, било 24. новембра 1908. године, а г. Мостић поднео је тужбу Министарству 9. марта 1909. год. и од тада до тужбе г. Министрове протекло равно 6. месеци.

Напослетку г. Министар тужи ме *Касационом Суду* за радњу, која се не казни по § 43. зак. о чин. грађ. реда, већ као специјалан иступ службени казни се баш по истом § 55. грађан. пост., о који сам се, г. Министар вели, огрешио. А за изрицање ове казне није надлежан Касациони суд већ *председник суда*.

Остаје још да одговорим на замерање г. Министра, што по његовој наредби од 31. маја тек. год. Број 3367. нисам дао своју реч по тужби г. Мостићевој.

Председник г. Тадић у свом одговору дао је довољно објашњење и о овоме, што и ја усађам.

У свакој земљи слобода грађана мери се гаранцијама слободе судија у изрицању правде и независности судија од утицаја управних власти.

Нашим Уставом и законом о судијама ове су гаранције потпуно дате судовима и утврђене, па судови код нас треба да буду заштићени од сваких утицаја у суђењу и осигура њихова пуна законска функција.

Молим Касациони Суд, да он у овом случају својом одлуком даде практичне снаге и вредности овим гаранцијама.

1. Октобар 1903. год.

Београд.

Вед. Ристић
судија.

Касационом суду.

Тужба г. Министра не може да се правда еластичношћу законских одредаба на које се наслања. Њен извор треба тражити у првом реду у неразвијеном правном укусу у одабирању оних одредаба које треба применити. Неоправдана осетљивост која се у тужби јасно манифестује, није могла са свим природно да одстрани јаче истицање саме личности и да уклони личне опсервације, чија је

карактерна црта површна спрема за разрешавање правних питања и за правилно закључивање.

Њен је извор међутим много дубљи и треба тражити у политичком систему, који је г. Министар сматрао за корисно и опортуно *да као члан владе* у судове унесе и који се систем манифестује у његовоме решењу, за чију је заштиту сада тужба и подигнута. Та одлука г. Министра, еминентно носи политичко обележје једног акта члана владе, јер обележава правни обим и Министрових права у облику интервенције у судске послове и председникових атрибуција у погледу одржања функције суда, у којој се сувереност државе у једном правцу манифестује.

Тај систем Министрове интервенције има да очува тужба, која у овом случају има чисто политичку црту и представља легалну употребу права власти, да тражи смену једнога председника суда, чији погледи на интервенцију извршне власти у судске послове не хармонирају са оним политичким системом, који г. Министар правде (у земљи у којој се зна за ред) извесно по одобрењу владе пропагира и жели у судове да унесе.

Политичка црта такве тужбе јасна је, јер она додирује политички принцип

сталности судија, који је принцип брана независности судова, и задатак јој је да убеди Касациони Суд да у овом случају треба дати овлашћење извршној власти да учини замену једнога председника, како би се од његовог наследника вероватно могао применити онај систем, који г. Министар правде својом одлуком садашњем председнику суда намеће.

За то тужба г. Министра са законске стране има само да оправда легалност Министровог решења, или још тачније, та је тужба само проста форма, прописана законом о судујама, за један чисто политички акт владе, као извршне власти у праву на разрешавање државних службеника.

Ја нисам никад био у сумњи, да право једне владе на постављање и разрешавање државних службеника треба да остане недирнуто и апсолутно. Тај је принцип једина солидна основа за њену дужност, да очува ред и одржи нормално и правилно функционисање свију институција у којима се манифестује државни суверенитет, који влада има да одржи и његову примену да гарантује.

То је право есенцијелни елеменат извршне власти, чија је делегација у рукама владе, па сам за то ја баш и одбио једно неуставно мешање Министра правде

у судске послове, чувајући судијску самосталност и принцип независности судова изнесен у Уставу (чл. 146.) који је принцип као гаранција индивидуалних права грађана у Устав унесен и који принцип сваки члан владе има да очува, јер чувајући принцип независности судова, чува и онај ред, који је Уставом утврђен, да јасно обележи политички систем поделе власти, који се као уставна гаранција у уставној држави не сме да додирује.

Ја сам дакле репримирао то Министрово мешање које задире у најбитније уставне гаранције, које једној земљи и дају облик правне државе и обележио сам правац, који треба да се усвоји, да би се оствариле оне жеље, које је г. Министар правде мислио, да непосредним мешањем у судске послове испунити може.

Одбијајући извршење, ја сам изнео јасно слику министарске одлуке у уставној земљи. Обратио сам пажњу г. Министра, да та слика у праву је изражена као систем анархије и да такав систем г. Министар правде, у уставној земљи у којој су индивидуална права грађана до крајних граница прокламована, не сме да проповеда. Та политичка црта у питању, које додирује атрибуције председника суда и функцију суда, коју

председник суда вршећи атрибуције по изричном законском овлашћењу, има да одржи, главna је карактерна црта министарског решења *и за то представља политичке погледе, које г. Министар као члан владе у једном политичком питању пробагира*. Питање је у основи чисто политичко, јер председникове атрибуције треба да одрже функцију суда, која је у извесном правцу манифестација суверености државе, коју је на првом месту дужан сваки министар као члан владе да поштује.

Председник суда јако жали, што се из тужбе г. Министра Правде види, да се истицање ове политичке црте министарског решења у одговору председника суда није дало оно место, које му се требало дати. У место да се од стране г. Министра ти његови политички Министарски погледи у решењу одбране, од умесне опсервације да погледи износе систем анархије, представљен по министровом решењу, у негирању права председнику суда, да изгреде једног адвоката може удаљавањем из судских канцеларија репримирати *у месту да тужба буде средство да се оправда овај политички систем г. Министра, што и јесте и да према томе изнесе аргументацију каква се с правом очекује од једног Министра*

Правде у једном питању где је његова правна спрема ангажована: у место да се личност г. Министра потпуно искључи јер она и није у питању и да се политички систем једног члана владе не меша са политичким погледима Министра као грађанина. Г. Министар сматрао је употребу тог правног термина за личну увреду, или како он каже: тривијалност у једном председничком акту, па је место одбране свог решења послужио се тужбом за неисправност тона и повреду дисциплине.

Тај неразвијени правни укус требао је да се заклони тужбом, али за што је онда требало, да се тужба оправда чак и мртвим текстовима из закона о устројству централне управе, који према судовима никакве примене немају.

I.

Примена законских текстова на поједине случајеве *изазива увек озбиљне правне рефлексије*, јер поједине законске одредбе, износе на дневни ред читаве правне теорије. Није дакле довољно познавати неколико параграфа из закона, већ те параграфе у свакој примени треба неколико пута прочитати и закључити шта значе и за што су постављени. Без обзира на то, што се питање о одлагању рочишта сваки дан по не-

колико пута у суду дешава, озбиљан судија никад неће пропустити, а да добро не определи обим законске одредбе, чија се примена хоће у том погледу да учини. Случај на који се г. Мостић жали и чију је жалбу г. Министар прихватио, при свем том није толико компликован.

За његово правилно разрешење треба познавати ова два правна принципа:

1. Да рочиште онда постоји, кад су обе стране правно представљене, а то значи да рочишта нема, ако је изостанак једне парничне стране по закону оправдан.

2. Да учешће парничних страна или добровољан изостанак једне стране, даје правно обележје у облику рочишта оној јавној седници, која је од стране суда за суђење спора одређена и на коју су седницу парничне стране уредно позване.

Поред ова два правила, треба познавати још и ова друга два:

1. Да се учешће парничара у спору јавља или у њиховим писменим правним актима (тужба и одговор на тужбу) или у усменом разлагању на рочишту. (§§ 94, 106, 112 и 158 грађ. пост.).

2. Да се изузеће судија као предходно питање има да расправи пре рочишта (§ 112. грађ. пост.) због чега се може тражити у тужби, односно у одго-

вору на тужбу (§ 54. грађ. пост.) и да се изузетно може тражити и *на рочишту*, ако се за основ изузећа раније није знало и изузеће раније није тражило.

Према овоме истиче се главно питање, може ли се седници од 29. септембра 1908. г. дати карактер рочишта. Очеvidно то не може бити, јер је изостанак једне стране (г. Мостића) оправдан изјавом друге стране, учинио да парнична страна коју г. Мостић заступа, правно није била представљена, а без њеног учешћа у овом случају рочиште се није могло одржати, па је за то суд и наредио, да се друго рочиште одреди (§ 131. грађ. пост.).

Ствар је дакле сад потпуно упрошћена. Г. Мостић тражио је због болести друго рочиште и тај је његов захтев од друге стране оправдан и од суда усвојен и кад рочишта није било г. Мостић није ни могао тражити изузеће, нити се то изузеће без рочишта могло решавати. За то је суд и констатовао, да ће се питање о изузећу решавати на идућем *роочишту*. Суд ту констатацију није ни морао учинити, о изузећу ништа није морао говорити, *јер његов захтев за изузеће правно до рочишта не постоји*. За то констатовање суда да ће се то изузеће на идућем рочишту решити не пред-

ставља никакву одлуку о изузећу, јер се оно и није могло решавати кад рочишта није ни било.

Г. Мостић дакле морао је у акту тражити или само одлагање рочишта или само изузеће. Једно друго искључује, и за то се и једно и друго не може захтевати. Г. Мостић није могао тражити и да се рочиште не одржи и да се судије изузму. Ако се први захтев усвоји, онда нема рочишта и изузеће не може се ни тражити ни решавати. Рочиште дакле или је могло бити или није могло бити и кад г. Мостић у тужби тражи и да рочиште не буде због болести и да буде због изузећа, онда може бити то, да је г. Мостић рачунао на велику напвност судија кад је мислио, да и ова конфузија у појмовима може представљати неку правну теорију, коју јуриспруденција треба да прихвати.

Кад се овако постави питање о рочишту на његово право место, онда ће Касациони Суд констатовати :

1. Да рочишта од 29. септембра 1908. године није било.

2. Да суд није зато ни могао решавати о изузећу и да је без икакве повреде ма чијег права могао констатовати, да ће се захтев о изузећу расправити на идучем рочишту, јер такав захтев

има да чека рочиште, па да правно постојати може.

3. Захтев о изузећу није могао спречити суд да донесе наредбу о другом рочишту, јер такав захтев правно постоји само на случај да је рочиште одржано, што значи да је суд пуноважно могао решити претходно, да ли ће се захтев за одлагање рочишта уважити или одбити, јер у том моменту *изузеће правно не постоји*.

Г. Министар Правде не само да је прихватио теорију о рочишту г. Мостића, већ је изнео још једну нову теорију, у којој је изјавио, да смо се ја и г. Ристић огрешили о законске прописе (не знам које), што смо саслушавали другу страну о захтеву г. Мостића, да се друго рочиште одреди и што смо доносили чак и одлуку о другом рочишту.

Ова нова теорија значи просто то, да се питање о одлагању рочишта тиче само стране која је то тражила и да се рочиште само ради те стране одређује, као да рочиште није одређено ради усменог разлагања обеју парничних страна о предмету спора. Ова нова теорија потпуно негира систем грађанског поступка, који истиче контрадикторни принцип у извињању и који се манифестује у обо-
страном саслушању парничних страна о

свему што се у спору изнесе. Тај је принцип јасно обележен у глави VI. (Извиђање и суђење) грађанског поступка и да чак и није изрично конституисан, свака парнична страна има права да одговара на наводе друге стране, јер се на рочиште зато и зове и рочиште се зато и одређује, да једна и друга страна усмено суду објасне своје захтеве, и да одбране своје погледе и обеснаже погледе друге стране. *По коме се не може рећи, већ правном разлогу може рећи, да друга страна на супрот тварајеном одлагању рочишћа од стране г. Мосића, није имала право да тражи да се суди за што је и позвања, и по ком законском тексту суд би могао забранити другој страни да то своје тражење изнесе и да изнесећи то, са свим природно говори о неумесности противног захтева стране, која друго рочиште тражи.*

У једној земљи и без закона то би се морало допустити и Касациони Суд имаће ту непријатну дужност да констатује, да се у једној тужби г. Министра Правде замера суду, што се у нашој земљи где закони владају, то право другој страни од суда није узорирало, као да се парница тиче суда, а не парничних страна.

Г. Министар тужбу по овом првом делу закључује овако: „Несумњива је ствар, да су одредбе о изузећу судија врло добро познате именованој господи, а то ми даје повода да верујем, да су се они нарочито огрешили о законске прописе, кад су питање о изузећу одложили за доцније, а упустили се у са слушавање тужилачке стране на рочишту и доношење одлуке о одлагању рочишта.“ На то одговарам. Кад се говори о рочишту онда кад га нема и о изузећу онда кад захтев правно не постоји; кад се забрањује суду да донесе одлуку и онда кад није изузет и кад се истиче нов систем који потпуно суспендује права парничара, онда се друго не може ни рећи, ни закључити. За то ни мало не жалим што се у тужби сматра за опортуно да изјави, да смо се ја и г. Ристић намерно огрешили о некакве законске прописе о изузећу, а то другим речима или речима г. Мосића значи, што смо се показали осветољубиви и пакосни; јер овај наш рад показује да пакост није црта наших карактера, пошто смо радили онако, како смо мислили да треба по закону да радимо, што ће и Касациони Суд, одлучујући о умесности тужбе извесно констатовати.

II.

Г. Министар тужи мене и г. Ристића и зато, што смо учествовали и на рочишту од 24. новембра 1908. год. За што, то се не каже. Изгледа да се у томе наша велика незаконитост, јер се и у тужби изјављује: „шта више и на том рочишту учествовали.“

Ствар је међутим проста и са свим нормална. Спор је *предат I. одељењу где је и раније био* и на том рочишту ми смо учествовали као неизузете судије, или тачније као судије, чије је изузеће већ било расправљено. Захтев поновни г. Мостића за наше изузеће, *шек на том рочишту* добио је правни карактер, јер су на тој седници суда обе стране правно представљене биле. Захтев г. Мостића *чекао је рочиште*, па да се може изнети и третирати и за то формирање одељења, које ће спор судити без икакве је вредности. Тај је захтев на пом. рочишту прочитан, као што би био прочитан и на ранијем да је рочиште одржано и расправа изузећа предата II. одељењу суда, које је одлуку одмах и донело.

Г. Мостић у тужби изјављује да је спор требао бити дат II. одељењу на решење. То треба вероватно да значи и оне речи у министарској тужби, да смо ја и

г. Ристић „шта више и на овом рочишту учествовали“. По чему, по каквом се то законском овлашћењу то од стране г. Мостића тражи? *Прво одељење није било изузето*, а простим захтевом, ма и не био поновни не може се суспендовати законско право председника суда (чл. 21. зак. о устр. првост. судова), да спор да оном одељењу, за које он буде нашао да он треба да суди, *јер суспендовање овог права значи привилегију парничара, да унапред испосланим суду актима формирају судове за суђење и искључују читаву судску одељења и онда када захтеви за заузеће прасно и не постоје.*

III.

Г. Министар мислио је да тужбом одбрани једну своју незаконитост. Од једне потпуно јасне ствари, он жели да начини спорно питање. Тужба показује погрешку у примени једног свог права. Г. Министар имао је да одлучи, да ли да мене и г. Ристића тужи Касационом Суду по тужби г. Мостића. Докази за кривицу изнети су били у тужби г. Мостића и кривица у тужби тачно изложена. Дужност је г. Министра била да констатује, да ли таква радња судија представља дисциплински иступ или друго какво

кривично дело, или је таква радња потпуно законита. Рочишне белешке приложене у тужби обележиле су тачно радњу о чијој је законитости г. Министар имао да одлучи. Он је имао само на то да ограничи и да своју одлуку не усложњава саслушавањем тужених судија.

Он међутим то није учинио, већ је тужбу послао суду и изрично наредио, да председник суда и судија г. Ристић по тужби даду свој одговор до 5. јуна ове год. То се јасно види из његове наредбе од 31. маја ове год. која је на полеђини тужбе г. Мостића стављена била. Председник суда имао је ту непријатну дужност да тада скрене пажњу г. Министра на уставне и законске одредбе и да учини напомену, да је то право резервисано за Касациони Суд као дисциплински суд за суђење.

Његова одлука, да ли треба тужити судије, није била везана ни за какво објашњење тужених судија из простог разлога што је требало знати да је г. Министар у овој ствари тужилац а не суд. Да ли ће се тужба подићи или то неће бити, у министровој је власти, али неуспех тужбе не само да баца у сумњу његову правну спремју, већ обележава један неопортун акт, који има везе са министровим погледима на независност

судова и са његовом дужности, да ту самосталност као уставни министар и брани и поштује.

Ја не знам зашто је требало у тужби објашњавати наредбу министрову од 31. маја ове године, кад је она и сувише јасна. У наредби изрично стоји: „Прво-степеном суду за град Београд. Да г. председник суда и и судија г. Ристић даду своју реч по тужби до 5. јуна ове године, а у исто време да суд са њиховим одговором пошаље“...

Сад од један пут видим да г. Министар сматра, да тужба г. Мостића није ни дата на одговор била и као аргумент за то није се устезало навести то, што је та тужба г. Мостића имала министарству да врати. Морам да признам, да је таква одбрана г. Министра произвела у мени запрепашћење. Могла је тужба и да се врати министарству, могла је и да се не врати, али *остaje оно што је главно и што је написано, да је тужба послана суду и тражен од суда одговор и за то рок остављен*, и да за то тражење одговара и шаљање одговора никакве везе нема са тиме, да ли ће се и тужба на одговор са одговором имати министарству и да врати.

Г. Министар вероватно је желео да тиме објасни како Касациони Суд шаље

и предаје тужбе туженим судијама и да зато, што он није тужбу и предао, већ је само на одговор послао, да треба сматрати да одговор није ни тражен и ако је то у наредби изрично споменути. То значи само то, да поступак г. Министра у нечем одступа од поступка Касационог Суда, али је изгубљено из вида, да то одступање нема никакве везе са оним од чега није одступљено и што је главно, да је тужба послана на одговор и одговор је тражен био.

Ја сам желео само да ово истакнем, како би Касациони Суд могао запазити, да се тужбом жели да се погрешка односно једна незаконитост г. Министра покрије тужбом за један законит поступак председника суда, или другим речима, да Касациони Суд јасно види једну слику, како се није плашило, да се једна министарска погрешка председнику суда на терет ставља. То је питање додирнуто у овом одговору да се не би допустило, да се са правог пута скрене и да се питање о одговору помеша са питањем о нашој дужности као тужених судија, да је одговор ма у којој форми г. Министру требало дати. Касациони Суд запазиће, да смо ја и г. Ристић одбили да дамо ма какав одговор, изјављујући да наше саопштање није поштре-

бно за министарску тужбу, већ да је тај поступак везан за судску пресуду дисциплинеког суда.

Није дакле реч о ма каквом одговору какав се у тужби износи, већ смо ми одбили да дамо ма каква обавештења у нашем саопштању ма које врсте било. Било да је г. Министар тражио само одговор и да му се тужба са одговором врати, или да се тужба не врати, то све нема никакве везе са овим што је главно, да ли смо ја и г. Ристић били дужни да у опште одговарамо и ма какав одговор дајемо, пошто се извесно за повреду ове дужности и тужимо.

Та дужност не постоји. Г. Министар може од суда тражити обавештења о предмету, за који је од стране приватних лица тужба подигнута, ако сви докази у тужби нису поднесени били. Г. Министар може поред тога консултовати акта предмета, али нема права да узима иницијативу у поступку, који је изрично резервисан за дисциплинеки суд. Он има да тужи, јер је то право приватним лицима за дисциплинеке кривице одузето, пошто се има да одлучи, да ли у радњи судија постоји повреда једне законске дужности. Г. Министар има да констатује, да ли ова повреда постоји у оној, у онаквој радњи судија, каква је туж-

бом приватнога лица већ представљена. А да то одлучи, њему не потребује никакво обавештење судија, јер та обавештења не могу да изгледа ни она факта, која постоје, ни ону радњу, чију правну природу г. Министар има да по својој правној спреми оцени и одлучи, да ли повреду закона садржи. Обавештења и најаве судија имају увек за задатак да убеди о законитости њихових радња, за које се туже и зато носе карактер одбране, а таква одбрана искључиво је везана за дисциплински суд, а не г. Министра Правде, из простог разлога, што на његову одлуку ништа и не сме да утиче, јер одлука његова да тужбу треба поднети представља његове политичке погледе као члана владе на независност судова и његову личну правну спрему, која је у тужба ангажована.

Г. Министар је учинио једну погрешку, јер се обратио судијама и њима наредбу издао и одговор тражио у место да се обрати самом суду, ако му каква обавештења од суда требају. Ја и г. Ристић готови смо били да ту погрешку заборавимо и по дужности смо само на њу указали и то у форми која није могла да додирне правно осећање г. Министра правде. Тужба показује, да је та наша лежерна опсервација на права г. Мини-

стра остала без успеха, али нам се зато не може пребацити, да нашу дужност нисмо савесно испунили.

Констатујући ово Касациони суд неће пропустити прилику а да не запази, да је г. Министар у време његовог веровања да смо се ја и г. Ристић намерно огрешили о законске прописе, у време консултовања акта и његове одлуке после његовог опредељивања да тужбу поднесе, имао пред собом ова два факта:

а.) Да је једном већ било тражено изузеће председника суда и судије г. Ристића и да је тај захтев одбијен.

б.) Да је и оно друго изузеће г. Моштића због кога се тужимо, тако исто одбијено.

Да су обе одлуке оснажене од стране Касационог суда (решења од 27. маја 1908. год. бр. 6826. I. одељење и од 10. априла 1909. год. бр. 4227. II. одељ.). Ова два факта јасна су, јер противно уверењу г. Министра потврђују и правилност и законитост нашег рада и довољна су за нашу савест да смо радили онако како смо налазили да по закону треба радити. Тако исто Касациони суд неће пропустити а да не обрати пажњу на још један факат, да је прво одложено рочиште било 29. септембра 1908. год. да је друго одржано рочиште било

24. новембра 1908. год.: да је тужба г. Мостића предана г. Министру правде 9. марта 1909. и да је г. Министар тужбу поднео 16. септембра 1909. год. Требало је дакле да прође без мало пуна година од дела, а више од шест месеци од примљене тужбе у министарству, па да се донесе одлука да се тужба подигне и да се стекне уверење да је наш рад изван граница законских намерно упућен био.

IV. и V.

Г. Министар оптужује ме, бар тако изгледа, што нисам тужио г. Мостића за изгред у суду. То се изрично не каже, али се то хтело рећи оним ставом „да нисам према г. Мостићу чинио никакве законом предвиђене мере“.

У мојим одговорима од 13. јуна и 12. августа о. г. Касациони суд наћиће довољно објашњења о репресивним мерама које тужба г. министра третира. И сад изјављујем, да је питање о репресивним мерама, у које са свим природно и правилно улази и тужба, долази у атрибуције председника суда и да није било опортуно ни онда ни сад, да се те атрибуције додирују.

Председник суда одржава ред и по-

лицију у суду (чл. 23. зак. о устр. првост. судова). Та је одредба довољно пространа да обухвати и све превентивне и репресивне мере, које се ради реда и функције суда могу да употребе. Мишљењу г. Министра да је удаљивање г. Мостића из суда једна недонуштена мера и да би само тужба била та законом предвиђена мера против г. Мостића, ја сам истакао атрибуције председника суда, које су у том погледу потпуно у примени дискреционарне. Јер се тичу добре администрације нормалне функције суда, коју председник суда има да одржи.

Које ће се репресивне мере употребити и на којим ће се репресивним мерама задржати и какве ће се превентивне мере предузети, зависи од тога у колико је у дапом моменту функционисање суда у питање доведено било и у колико би нормална функција суда у будуће изгредима у питање стављена била. У том погледу *допуштене су све мере које су довољне да повраће ред и да одрже функцију суда у моменту изгреда и сирече будуће изгреде и омогуће нормалну функцију суда, коју суд снажно има у правном поретку да испуни.*

Суспендовање тих права председника суда значи повлађивање изгреда и из

гредника а такво повлађивање било би очигледно безвлашће и јасна анархија у држави.

Не тужи се свака реч, и не тужи се сваки изгред. У одговорима изјавио сам да речи г. Мостића немају права да изазову тужбу. И сад то понављам. Простачке и амалске грдње и проносирање речи, које се могу чути само у јавним кућама на Дунаву имају да остану у блату и не могу никад да доспеју до угледа суда и те части да уђе у ред политичких кривица. *Ја нисам могао допустити, да се једна индигенција, која нормалну функцију суда разарава мојим учешћем остварити може. Ја нисам смео допустити да г. Мостић формира судове и да покаже како ја и г. Ристић не можемо да судимо само за то, како не можемо да одговоримо својој судијској дужности само по томе што се он исприси преко закон и што он то неће.* Његов тон у жалби на судско решење о изузећу, његове речи, његови изрази у његовим жалбама нису могли да увреду и за то је требало решити се на оно на шта се нико у свету не решава и простачким, чисто амалским грдњама и речима последњег олоша са Дунава натерати судије да се уклоне или поклоне, и да се тако један прост бес и пустихи-

лук ставе изнад законске дужности и савести. Ја сам видео сву опасност за суд и за то законом овлашћен (чл. 23. зак. о устр. првост. судова) опортуним мерама прекинуо сам изгреде у суду и омогућио нормално функционисање суда и судских службеника, *чувајући сва и не вређајући ма једно право г. Мостића као грађанина.*

Та моја наредба на јасном законском тексту, за господина Министра била је једна недопуштена мера без законске подлоге. Господин Министар у тужби истиче забринутост, како ће г. Мостић да се јавља председнику суда за сваку ситницу кад су односи њихови (не знам по чему) затегнути, а заборавило се на другу бригу председника и према томе и Министра како ће суд поред изгреда г. Мостића да ради и функционише и како ће суд да се спасе речи г. Мостића, које јавни стид забрањује да се ма и помену. По тужби изгледа да је прва забринутост стављена изнад дужности председника суда да очува ред и да угуши изгред ма са које стране он долазио. У тужби даље не знам по ком праву и разлогу истиче се забринутост, како ће разни чиновници наредбу председника суда г. Мостићу да саопштавају, као да за остале грађане један чиновник све послове у

суду врши и како ће разни чиновници произвољно наредбу да тумаче, као да је г. Мостић наиван адвокат, коме се и тако што може десити, и као да оваква наредба још и некаква тумачења даје. Та забринутост могла је потпуно изостати, јер је г. Мостићу у пријавници једном за свагда наредба саопштена и г. Мостић у место да се јавља председнику суда за услуге које од суда тражи представља да их поновно тражи од појединих чиновника, који му једно исто по невољи саопштавају и на наредбу га опомињу, пошто г. Мостић до њих не би могао ни доћи да се по реду преко послуге јавља и да без пријаве у канцеларије не улази. Г. Мостић то све зна, али ипак то неће, јер свако удаљавање његово изазива скандале, за које извесно мисли да ће принудити председника суда, да наредбу повуче те да тако његов бесстане изван дужности и закона. Господин Министар истиче неки изузетан положај г. Мостића према осталим адвокатима и његове тешкоће у правозаступничким пословима, и ако је Господин Министар истичући те тешкоће у послу требао да изнесе повређени правни интерес г. Мостића, који би се од стране г. Министра у заштиту узети могао. У тужби г. Министра истиче се

тешкоћа г. Мостића, која се сва састоји у томе што долазећи у суд треба председнику суда да се обрати, а која тешкоћа за г. Мостића изгледа да представља неку врсту понижења, док сав други свет за све своје услуге моли да се од председника суда прими и од стране председника нареди брже свршавање послова. Г. Министар истиче тешкоћу за г. Мостића и ако је из одговора од 12. августа могао јасно видети, да је председник суда сузбио једну анархију, која се у суду од стране г. Мостића пропагира. Г. Министар у тужби истиче све то и даје свему томе неки вид самовоље, а губи из вида да суд није ни за кога, па ни за г. Мостића место за његове театралне сцене и простачке манифестације. У место да се у тужби изнесе повређени правни интерес г. Мостића, г. Министар се задовољава да просто каже, да је г. Мостић стављен у изузетан положај, ма да је јасно да су изгреди г. Мостића изазвали превентивну меру и одредили и њен постанак и њено трајање.

Ја сам слободан да нарочито скренем пажњу Касационом суду на два става у тужби:

Први се обележава овако: „Поступци г. председника суда у толико су више неправилни, што извештај његов показује

да ово чини поглавито с тога, да г. Мостић не би остварио изузеће његово — г. председника — у суђењу по парницама г. Мостића.

Што се овим хтелo рећи. Зар ово није инсинуација да ја лично пошто по то хоћу да судим и да спречавам законите основе г. Мостића у погледу мога изузећа. Сви моји извештаји јасни су и једнаки и у свима стоји то, да постоје изгреди г. Мостића са тенденцијом да изгредима изазову тужбу и тиме манифестује непријатељство председника суда и судије г. Ристића, које као узрок за изузеће стално наводи. Свуда јасно стоји то, да таква провокација организацију суда потпуно разорава и да председник суда није смео допустити тај скандал, да парничне стране својим изгредима провоцирају тужбе намећу непријатељство, и формирају судове за суђење својих спорова. У мојим извештајима нема ни једне речи, које би навеле Господина Министра да инсинуира и тако што, да избацавање г. Мостића из суда као изгредника и превентивна наредба председника о спречавању будућих изгреда и одржавање функције суда, имали су за задатак да заклоне лично мене од права г. Мостића, који недоушћеним и својим сопственим делима и декларацијама те-

жи, да непријатељство другом намећне и да лаковерни свет уљуљкује и у такве саблажњаве примере, да се један председник суда треба да изузме чим се прохте једном парничару да амалским грдњама и речима последњег олоша силом наметне непријатељство, и ако такве речи наилазе на тупу осетљивост свакога васпитаног човека.

Појмови су дакле побркани и за то није чудо што се слободно са свим лежерно могло рећи како сам ја лично у питању а не функција суда и сувереност државе, коју и суд у једном правцу има да манифестује. Нека се дакле нико не заварава и уљуљкује, нека нико не мисли да ови скандали г. Мостића мене лично додирују и онда кад се ти скандали тичу искључиво оног реда и оног поретка који нашој земљи даје право да се назове културном, уставном и правном земљом.

Ја сам принуђен да тако исто скрећем пажњу Касационог Суда и на још један став у тужби.

Г. Министар каже: „Оваквим својим поступцима противним дужностима председника суда, г. председник је све више заостравао односе између њега и г. Мостића и како је ово било на штету угледа суда и реда у њему, чему се морао учи-

нити крај, Министар правде је одлуком својом од 14. јуна о. г. бр. 8233 уништио пом. наредбу председника суда, која се не наслања ни на какву законску одредбу“.

Ја сам слободан да запитам, зар се још и ово сме да нађе у једној министарској тужби? Која су то факта дала права г. Министру да то рећи може. Зар се није оценила сва тежина једног таквог тврђења, да је председник суда на штету суда и реда у суду заштравао односе између њега и г. Мостића. На основу чега се могло тврдити, да у опште постоје неки затегнути односи какве односе заштравање садржи. Зар је неко заштравање односа, односно зар је то нека затегнутост, кад се просто нареди да се један изгредник из суда удали, ако изгред понова чини и да се један изгредник, да би се спречили будући изгреди и да би могао суд да ради, председнику суда за услуге јавља. Зар у опште неки добри и рђави односи могу да постоје у суду, у коме су свачија права и свачије дужности тачно законом нормиране и зар и г. Мостић, а са њим и г. Министар сматрају и то за неке затегнуте односе, кад се г. Мостићу не допушта да у суду просипа и такве речи последњег олоша,

које јавни стид забрањује, да се ма и помену.

Г. Министар изјављује да се томе морао учинити крај и учинио је како он каже, поништавајући наредбу председника суда, која се по њему не наслања ни на какву законску подлогу и тиме огласио изгреде г. Мостића као вршење права а удаљавање изгредника као безвлашће председника и створио лепу слику анархије у једној уставној држави.

Има још једна појава која не треба да остане неопажена. Судски секретар г. Дамњановић у одговору на тужбу г. Мостића изјавио је, да су последњи изгреди у суду од стране г. Мостића учињени 3. фебруара о. г. кад је г. Мостић из пријавнице удаљен. Од тог времена, па све до 4. јуна о. г. Господин Министар тим изразима није придавао никакву пажњу. Тек тада Господин Министар тражи да му се јаве дани и природа изгреда и председник суда у свом извештају од 13. јуна о. г. упућује Господина Министра на одговор г. секретара од 14. фебруара, у коме је то већ све учињено било. Господин Министар и после тога не предузима ништа и тек кад му је други одговор председника суда 12. августа о. г. испослао, налази дисциплински иступ у томе, што

г. Мостић за изгреде до 3. фебруара о. г. није тужен и подиже тужбу пред Касационим судом 16. септембра о. г.

Ако се налазило да тужба за изгред није атрибуција председника суда, већ да је то атрибуција Господина Министра Правде, онда није требало чекати од 3. фебруара до 16. септембра о. г. већ се примена тога права требала одмах учинити и тако би се показало, да је Господин Министар Правде још одмах чим је за изгред сазнао и одлучио да председника суда и за то треба тужити.

VI.

Одбио сам извршање тог Министровог решења. За то се тужим. Мој одговор од 12. августа о. г. довољна је моја одбрана. Тај је одговор приложен у тужби Господина Министра. Одбио сам извршење једне неуставне и незаконите наредбе. Нисам допустио мешање управне власти у судске послове и супституирање одлуке г. Министра Правде атрибуцијама председника суда. Бранио сам ред и своја права и упутио сам г. Министра на оно једино право, које има према судовима: да ме тужи, и допусти Касационом суду као надлежном, да се прононсира у јед-

ном питању које је за г. Министра спорно, а за мене јасно и несумњиво.

Касациони Суд неће пропустити а да не запази, да се г. Министар и сад нарочито позива на одредбе из закона о устројству централне управе (чл. 10. а сада је додан и чл. 19. да их је више на броју) ма да је та одредбе према суду за сваког министра једна мртва одредба, јер се судске одлуке оснивају на законским текстовима, чија интерпретација никад није била атрибуција управне власти. Све што г. Министар има састоји се не у његовој личној интервенцији, већ у праву да тужбом тражи интервенцију Касационог Суда, који је једини надлежан да одреди правац раду председника суда и судија и обим права приватних лица у примени законских одредаба. То је његово право које му је законом о судијама дано и које се у једној уставној земљи, где постоји подела власти, не сме проширити, јер се жеља за проширењем сматра као уставна повреда, за коју се у уставној земљи треба да одговара.

VII.

Последња кривица од највећег је интереса. Она износи неприличност тона у мом одговору од 12. августа о. г. и из-

гледа да је по тужби имала за задатак да привуче сву пажњу Касационог Суда јер је за г. Министра тај тон имао толике јачине, да му је просто забрањено да у тужби своје решење брани, *већ је чисто и просто шу бригу пренео на Касациони Суд*, коме се, како се вели, „обраћа“ и који „високо цени“. Па не само то. Тај тон толико је узбудио правне осећаје г. Министра, да он сматра за потребно да изјави у тужби, како „службени положај који представља забрањује му да председников одговор додирне“ и нарочито да дода како „довољно поштује и себе сама да у коментарисање тривијалности у одговору улази“ остављајући бригу за то Касационом Суду да тим тривијалностима ранг одреди.

Таква пажња г. Министра ништа ме не изненађује. Ствар је чисто Касационог Суда како ће те комплименте г. Министра да прими и оцени. Ја могу само да констатујем да Касациони Суд није место за манифестације личних симпатија и да је тужба погрешила правац, ако се мисли, да у једној земљи где влада ред и закон, још и данас има наивних људи, на чију савест могу утицати театралне сцене којима поједини парничари желе да засене судијске очи, те да не виде оно што бode и фрапира.

Тај систем давно је напуштен и у место сваког комплиментирања сад се траже докази. Спор се више не манифестује у комплиментима, већ у аргументима. Личности су парничара потпуно у спору искључене и за то треба рачунати не само на безазленост суда већ и сам бити и сувише наиван па као парничар у лични спор уносити и оне *положаје који су везани за поједина државна звања* а не и за лица која у једном моменту по сили разних околности те положаје привремено држе.

Према овоме Касациони Суд констатоваће једну погрешку г. Министра што је пропустио да учини баш оно, што је као тужилац требао да учини и да пред Касациони Суд изнесе своје правне погледе на одговор председника суда и да тиме својом правном спремом олакша положај Касационог Суда, *чије се учешће, не треба заборавити, тражи не за то да изврши ревизију рада председника суда већ да констатира законитост и уставност једне Министарске одлуке, чије је извршење председник суда одбио и да према томе прими или одбаци онај политички систем, који је г. Министар као члан владе у своје министарско решење унео и чију је примену од суда тражио.*

Парница се дакле не може пренети

на други терен и *иретирајући* форма *места* *суштинне*. У овом спору где је ангажована и част једног председника и правна спрема једног министра, тон је само облик у коме се од обе стране исказало оно што се имало рећи, али је главно оно што се казало и доказало. Питање је чисто и оно се своди на то: или је председник суда вршио у суду самовољу или је г. Министар Правде пропагирао у суду анархију. За то баш овај службени положај, на који се г. Министар позива, безусловно је изискивао, да се одбрани легалност министровог решења и покажу те уставне и законске ооредбе, које интервенцију г. Министра Правде у погледу атрибуција председника суда у одржању реда у суду правдају. Г. Министар ту бригу пренео је на Касациони Суд, падајући се, да једна одлука Касационог Суда може дати живота чак и оним мртвима одредбама, које је у своје решење унео.

У погледу самога тона имам да изјавим ово. У моме одговору од 12. августа ја сам указао на једну политичку црту решења г. Министра. Ја сам ту црту и у садашњем одговору додирнуо у колико је било потребно да скренем пажњу Касационог суда на један политички систем, који један члан владе

жели да у судове унесе. Томе политичком систему дато је прво место у моме одговору и њено политичко обележје јасно је изражено у политичким погледима г. Министра, као члана владе, који третирају питање о министарској интервенцији у судске послове и питање о атрибуцијама председника суда у погледу реда и функције суда. Нисам никад могао веровати, да је то могло дирнути правно осећање правника, али тако исто ја нисам ни мало крив, што онај политички систем који је г. Министар својом одлуком као члан владе пропагирао, манифестује чист систем анархије и што сам ја, указујући на његову карактерну црту, по дужности морао да изнесем сву слику коју такав систем у једној уставној држави даје. Али ја не могу пропустити а да и као председник суда и као правник не протестујем, што се у том чистом правном термину може да дође увреда, како за систем чији је он тачно обележје, тако и за г. Министра, који је тај систем отворено исповедао, и не могу допустити да се тиме једна политичка погрешка једног министра и једна уставна његова повреда покрије тужбом за увреду и тиме нанесе увреда правној књижи, коју сваки правник треба да брани.

У тужби није се сматрало за потребно

да изнесу те увреде и те тривијалности из простог разлога што у том одговору од 12. августа о. г. нема ни једне *увредљиве речи* и ни једног тривијалног израза. Што се негде употребио јачи тон, то се правда самом важношћу питања које се третира и дужношћу председника суда, да изнесе у јасној слици сву опасност, која је изискивала да се извршење одлуке г. Министра безусловно одбити мора.

Међутим има једна појава, на коју имам част да скренем пажњу Касационог Суда. То је тон у министарском решењу. Ту није само у питању тон, већ се у њему налазе инсинуације, да ја као председник суда хоћу „свакако“ да судим спорове г. Мостића, и да ја за то избегавам тужбу за његове увреде и да ту тужбу замењујем наредбом о његовом избацивању. Али не само то. У решењу г. Министра наћиће се и то, да је он позван да спречи самовољу нижих органа, и да се та самовоља само мене и тиче јасно је већ по томе, што његова одлука и третира оне мере које сам ја као председник суда према г. Мостићу применио као и право г. Министра да те мере модификује, оцењује и поништава.

Кад се све то већ има, онда се истиче питање, по коме се праву тражи од пред-

седника суда, да чувајући своја права не да свом одговору, ако не јачи, оно онакав исти тон, какав је г. Министар употребио и по ком разлогу увлачити тон у појам увреде, кад у одговору ни једна непристојна реч није употребљена и кад је тај тон имао за задатак да изнесе јасну слику г. Министрове интервенције и да одстрани све оне инсинуације, за које се сматрало за корисно да се у једно службено решење унесу.

Али то није било све. Док је одговор председника суда био један службени документ испослан г. Министру, докле је решење г. Министра испослано суду да се по захтеву г. Министра саопшти г. Мостићу, као да се то решење не тиче на првом месту суда и рада председничког, па тек преко председника г. Мостића као изгредника. Суд односно председник суда, имао је да то решење саопшти г. Мостићу као некој врсти жалноца и у таквом решењу написано је, све оно што се до сада није видело бар у једној министарској одлуци.

Потпуно је очевидно да се примедбе на председничкову наредбу тичу само председника и да се по тим примедбама има само да опозове издата наредба, ако се примедбе као законите усвоје.

Оне зато нису могле бити упућене суду, да их суд г. Мостићу саопшти, јер је г. Министар своје решење, ако је налазио да се тиче само г. Мостића, имао да г. Мостићу саопшти и преда преко управне власти.

Желео се да му суд то саопшти и наредило се да се после саопштења акта врати министарству. За мене је као председника суда ово било довољно јасно и ја сам по дужности морао и да одбијем ово саопштење, које се од мене незаконито тражи и да одмах одбијем извршење одлуке и тиме се оградим од сваке евентуалности, да и после саопштења министрове одлуке, без протеста поништена наредба председника суда и даље примењивана буде.

Закључујући овај одговор имам да учиним још једну напомену.

Моји односи као председника суда према г. Министру били су лојални. Пре него што су дати одговори од 10. јуна за који сам раније тужен и од 13. јуна, ја сам г. Министру указао у једном службеном разговору у министарству на сукоб, који се радом г. Министра отвара и молио да се сви захтеви г. Министра повуку и г. Мостић упути суду, какав ред за цео свет постоји. Како то није учињено, одговори су испослани и њима

је следовало решење г. Министра од 14. јуна и мој одговор од 12. августа у коме је нарочито изнесено, да ја нити сам сукоб тражио, нити желео.

Тај сукоб је сад отворен и како суд зна само за законитост, ја не могу допустити, да се позивање у тужби на министарски положај, истиче као еквивалент доказа, који су у тужби требали бити принесени Касационом Суду, да би се законитост министровог решења оправдати могла.

Позивање на министарски положај у једној тужби, из пажње према Касационом Суду требало је изостати. Право на такво позивање веома је осетљиво у уставној држави, а та је осетљивост најјача, кад се то позивање истакне пред Касационим Судом, чија је интервенција у Устав унесена баш зато, да сачува независност судова од министарских положаја и политичких погледа извршних власти.

Сем тога, та је осетљивост више потенцирана, што је интервенција Касационог суда министарском тужбом баш и тражена зато, да испита и одлучи о уставности и законитости одлуке г. Министра Правде, чије је извршење од председника суда одбијено, у коме су одлучивању ангажована два политичка

система: систем реда и законитости и систем нереда и анархије, а положаји г. Министра и председника суда у толико су у питању, што ће њихови титулари имати да уступе места другима, ако се не усвоји онај систем, у коме је ангажована и њихова част и њихова правна спрема.

Позивање г. Министра на његов положај, на мене оставља рђав утисак. Ја такво позивање у тужби сматрам као изазивање и разрешен тиме од свију обзира, изјављујем: Зар на тај министарски положај може да се позива министар који у очи рочишта г. Мостића у министарство правде зове председника суда и тражи од њега, да се са г. Ристићем, из суђења спора г. Мостића изузме, и који г. Министар, на примедбу председника, да такав захтев и такво изузимање, значи капитулацију реда и законитости и ауторитета државне власти пред једним пустахилуком у правној земљи, изјављује, да он има храбрости да тај свој захтев јавно потврди и одбрани. Ја сам слободан да запитам: је ли то дужност једног уставног министра, јели то та висока оцена службеног министарског положаја, на који се у тужби Касационом Суду тако театрално пажња скреће.

Зар се на тај министарски положај може да позива г. Министар и онда, кад

се у Министарство Правде зове председник суда и *по наредби г. Министра поручује му се* преко начелника, да се рочиште г. Мостића одреди у првој половини месеца августа, у место да се има толико храбрости и директно наредба изда суду.

Зар се на њега може позивати г. Министар, који после протеста председника суда, да и за г. Мостића треба да постоји суд и да Министарство Правде није друго одељење варошког суда за г. Мостића, ипак и даље ради и зове у Министарство Правде судију г. Ристића, коме се опет по начелнику министарства, а по наредби г. Министра, који је тужбу потписао, поручује, да се рочиште г. Мостића одреди у првој половини месеца августа, *јер ће г. Мостић у другој половини ићи у бању.*

Судија г. Ристић протествовао је, што се као судија за то зове, и ја као председник суда истог дана тражио сам да будем примљен, и у разговору од једног сата са г. Министром, понова сам уложио протест против такве интервенције г. Министра Правде. Молио сам да се са позивањем престане и скренуо му пажњу на редован пут и за г. Мостића и за г. Министра чије наредбе имају да буду упућене директно суду и поткре-

пљене законском одредбом на коју се насилају.

Ја нисам никад придавао какву практичну корист министарској одговорности, јер сам увек веровао да је то једна теоријска фикција за парламентарни демократски систем, који на тој министарској одговорности и почива, али сам увек рачунао да политичко васпитање има ту фикцију да оправда и да политички морал тај систем има да подржи, јер су тај морал и то васпитање главне основе за задатак који један такав систем има да испуни. За то имало је разлога очекивати да један члан владе у једном парламентарном режиму неће истицати свој политички министарски положај у једноме спору у коме је он лично ангажован и према суду који тај спор има да расправи.

Касациони Суд има сад слику оног Министарског положаја који је у тужби тако високо пред Касационим Судом постављен, а тако исто има слику која представља сву борбу председника суда, да очува част суда и одржи нормалну функцију суда која је у питање стављена била. Касациони Суд запазиће систем трулежи г. Мостића манифестован у амалским грдњама и речима последњег олоша, *чија је тенденција разоравање судова и лично*

формирање судова за суђење. Тај је систем нашао заштите у неуставној интервенцији г. Министра Правде манифестованој у његовом незаконитом решењу од 14. јуна о. г. којим се једна законита мера председника суда у удаљавању изгредника, оглашава за незакониту и којим се једна превентивна мера ради одржања реда и могућности функционисања суда оглашава као самовоља, или кратко којим се репресивне и превентивне мере председникове за одржање реда и функције суда оглашавају као мере без законске подлоге, а атрибуције председника суда у погледу одржања реда и полиције у суду потпуно анулирају.

Тај систем то је систем анархије у уставној држави, јер је пустахилук изгредника остављен пред законом и наноси потпуно безвлашће у једној уставној држави, у којој је функционисање суда остављено на милост и немилост појединих изгредника.

Такав систем трулежи има тужба да заштити, јер се њоме тражи замена председнику суда, који је тај систем сузбио опортуним мерама на основу изричног законског овлашћења не вређајући нити чије право, нити чије правне интересе.

Касациони Суд за то има да одлучи и да се проносира, да ми ипак систем

сме, да се у једној уставној држави про-
пагира и према томе, да ли је наша земља
у суштини уставна земља.

Касациони Суд има да декларира да
ли су политички систем поделе власти
и политички систем судске самостално-
сти унесени у Устав као земаљски кул-
турни украс, а у суштини да је наша
земља и поред Устава, једна обична вар-
варска земља у којој се самовлашће исти-
че над законом, безвлашће као пример
реда, а бес као вршење права и чување
гарантија.

2. октобар 1909. год.
у Београду.

Председник суда,
Мих. Тадић.

III.

ПРАВНЕ РЕФЛЕКСИЈЕ КАСАЦИОНОГ СУДА

1. ПРЕСУДА КАСАЦИОНОГ СУДА ОД 9. ОКТОБРА 1909. ГОДИНЕ
БРОЈ 9460.

„Претпис г. Министра правде од 4. јуна ове
године Број 7532. садржи једну чисто адми-
нистративну наредбу г. Министра, која има
основа у § 129. грађ. суд. поступка, а по ком
законском пропису Министар правде има права
и дужност да разматра жалбе појединаца про-
тиву одуговлачења у одређивању рочишта. У
томе, дакле, нема никаквога мешања од стране
Министра правде у изрицању правде, у чему
су судови независни, и по § 146. Устава, не
стоје ни под каквом влашћу, нити су атри-
буције председника суда у погледу одређи-
вања рочишта неограничене и без икакве кон-
троле, већ стоје под надзором Министра правде
као и све што се односи само на ред и ад-
министрацију суда, чиме се и објашњава право
и дужности једино Министра правде на тужбу
дисциплинском суду по чл. 25. зак. о суди-
јама у вези са чл. 157. Устава.

„Одбрана туженога г. Тадића, да се саоп-
штавање одлука Министрових по жалбама по-
јединих лица врши преко полицијске власти,
у чију надлежност то искључиво и спада не

може се примити, јер, пре свега, то не стоји, и Министровој је оцени остављено да према прибављеним судским извештајима по приватним жалбама потребна саопштења чини преко суда, или полицијске, или чак и друге које управне власти, како у поједином случају за најбоље нађе, а у овом конкретном случају могао је имати и разлога да такво саопштење чини преко суда са обзиром нарочито на то што је жалитељ јавни правозаступник који је по свом позиву везан за суд, као што се опет таква саопштења преко полицијских власти чине онде где жалилац није из места суда, те да не би морао тога ради ићи суду место средској власти која би му ближа била“.

„Кад је у чл. 25. зак. о судијама прописано, да само Министар правде може судију тужити дисциплинском, а то је Касационом Суду, за дисциплинске кривице, онда је г. Министар правде имао и право и дужност, да у овом случају предходно узме реч од дотичних судија, а то је од г. г. Тадића и Ристића, о свему ономе што се износи у погледу њихове неисправности у служби, да би се могао одредити, хоће ли ту тужбу подићи или не.

„Зато су тужени председник г. Тадић и судија г. Ристић требали и били дужни да на тражење г. Министра Број 3367./903. даду своју реч о представљеном њиховом неправилном раду у тужби г. Мостића, а кад то нису учинили, они су тиме повредили своју дужност у односу млађих службеника према своме Министру, као претпостављеној административној власти, чиме су учинили дисциплинску кривицу из т. 6. § 43. зак. о чинов. грађанског реда, у вези са чл. 20. зак. о судијама.

„Одбрана њихова, да право изискивати одговор од судија по дисциплинским кривицама припада само Касационом Суду и да се одлука г. Министрова не условљава овим одговором, не може се примити, јер од њих није ни тражен онај одговор предвиђен у т. 15. зак. о судијама, који предпоставља тужбу Министра правде за дисциплинску кривицу, већ одговор и извештај на тужбу или доставу г. Мостића, о тако изложеним њиховим неправилним поступцима, те је г. Министар, по праву своме да подигне дисциплинску тужбу, са свим умесно затражио од њих реч о тим њиховим поступцима, за које се од њега тражи да подигне тужбу и они су ту реч дужни били дати, и ако је г. Мостић тужби својој приложио доказе, јер г. Министар има и право дужност да испита све што му је потребно, пре но што одлучи хоће ли подизати дисциплинску тужбу.

„Зато се г. Тадић и г. Ристић за ову своју кривицу имају казнити, са обзиром на то што до сада нису кажњавани дисциплински, и без обзира на то, да ли је њихов рад у поменутом спору који је ову дисциплинску кривицу изазвао, био правилан или не, већ за само отказивање давања одговора г. Министру на тужбу г. Мостића.

Исто тако Касациони Суд сматра, да је тужени председник г. Тадић, кад признаје, да је г. Мостић правио у суду изгреде и грдње, био дужан, да према њему одмах предузме све што је потребно за законску казну и да не допусти да изгреди г. Мостића остану без казне, без обзира на то каква је тенденција била г. Мостића правећи ове изгреде у суду, јер и сам углед и ауторитет суда захтева, а

закон налаже извиђај и казну у том случају по званичној дужности нити се може узети, да је г. Тадић тиме, што је г. Мостићу забрањено приступ у судске канцеларије и наредио избацивање његово увек, кад је тај приступ без његова допуштења, учинио све што је у овоме случају требао и како је требао учинити.

„А кад г. Тадић није одмах шта треба предузимао на ове грдње г. Мостића, он се тиме, као старешина суда, који је у првом реду позван, да штити углед овога, огрешио о своју дужност, коју је према г. Мостићу имао по § 53. зак. о јавним правоз., као и по §§ 4. и 5. кр. суд. пост. и тиме учинио кривину из тач. 10. под а. § 43. зак. о чинов. грађан. реда у вези са чланом 20. зак. о судијама.

Неизвршењем пак одлуке г. Министра правде од 14. јуна ове год. Број 8235. о поништају усмене наредбе туженога председника, г. Тадић се огрешио о тач. 6. § 43. зак. о чинов. грађ. реда, јер је тиме учинио службени иступ непослушности према административној наредби г. Министра, која је непослушност предвиђена као дисциплинска кривица, јер је г. Министар правде као непосредна претпостављена административна власт био властан поништити поменућу наредбу г. председника, која је издана усмено и изузетна за г. Мостића, а не односи се на специјалан случај учињеног изгреда.

„Одбрана г. председника да његова наредба има основа у § 23. устројства прв. судова и да по овоме законском пропису одржање реда и полиције у суду искључиво спада у атрибуције председника суда, не може се примити, јер овај законски пропис пре свега не даје то право председнику тако искључиво, да не

допушта над тим ничији надзор, те се мора узети, да Министру, као врховној власти, у овоме припада право надзора онако као и у свему осталом што се тиче саме управе судом и реда уопште.

„Напоследку и сам тон одговора председниковог г. Министру, а и његовог одговора Касационом Суду на тужбу г. Министрову, тако је неприличан полемичан да се противи сваком добром реду у службеним односима млађег према старијем. Тиме се више критикује наредба г. Министра и износи се неспрема овога у разумевању законских прописа, а то се не може допустити у званичној преписци ни равних државних службеника међу собом, па још мање у преписци млађих према старијима“.

IV.

Пресуда Касационог Суда оставила је потпуно неразрешено спorno питање о Министровој интервенцији у судске послове, јер њој оскудева и научна основа и законска подлога. Потреба је да председник суда у том погледу да своју последњу реч у одбрану и научних истина и судске независности.

I.

Је ли интервенција Министрова уставна.

1. У том погледу истиче се принцип да је судска власт призната као оделита власт у манифестацији државне суверености од осталих власти. (чл. 33. 38. 39. Устава. Тај принцип (la séparation des pouvoirs) према извршној власти у погледу независности судске власти обележен је начином избора судија и њиховом сталношћу (l'élection des juges l'immovibilité des juges).

Поред овога политичког система поделе власти, односно поред овог система делегације оне власти коју суве-

реност садржи, у погледу судске власти и њене независности *функција суда базирана је на закону* (II став члан 146 Устава) а таква њена основа има ове две консеквенце :

а., да је судска надлежност нормирана само законом, а то значи, да судови у погледу свега, што се тиче њихове јуриспруденције, могу радити само оне послове, које им је закон, организацијом судова, у надлежност ставио, а поред тога расправљати само она акта која су такође посебним законима њиховој функцији предата ; и

б., да само законска подлога даје материјалној страни судске пресуде извршну снагу путем форсиране државне интервенције, која има да одржи *принудну снагу закона* и тиме огарантује правне интересе појединих субјективних права, чије је постајање једна судска пресуда декларирала.

По томе дакле, што држава својом форсирапом интервенцијом има да одржи право изражено у закону и очува га од повреде, надлежност судова и њихова организација и јесте базирана само на законској подлози, која не допушта ничију интервенцију, јер свако туђе мешање у ма какве *судске послове* додирује систем независности судова и из-

носи уставну повреду поделе власти која се у погледу судске власти оправдава искључиво тиме, да као независан репрезентативни орган суверености, правилну примену закона без интервенције извршне власти, која је учествовала у конфекцији закона, у дело приведе и тиме очува гаранције субјективним правима, за чију заштитну функција суда и постоји.

2. Подела власти повукла је собом и поделу функција. Та је подела добила изразито обележје у одвојености судске од административне власти у опште. Заштита таквог политичког система изнесена је у III. одељку чл. 146. Устава, који манифестује не само принцип поделе власти и издвајање судске власти од извршне, већ је том уставном одредбом, прокламован принцип издвајања судских послова од управних власти и административних аката из надлежности судова. (La séparation de l'autorité administrative et de l'autorité judiciaire.—).

Судска функција заштићена је дакле Уставом. Нене послове не може вршити управна ни ма која друга власт, као што ни судови не могу вршити послове управних власти. Та забрана стоји изрично у Уставу и питање о Министровој интервенцији разрешава. Министар не може вр-

шити судске послове, као управна власт, а то су они послови које одређује закон о организацији судова. Такав закон базиран на чл. 147. Устава нормирао је судску надлежност и целу организацију појединих судова. Такав закон јавног карактера не допушта ничије мешање, ничију интервенцију. Законска овлашћења дата тим законом суду и председнику суда не трпе ничију измену, јер се тим искључиво организације судова и функције коју суд по таквој организацији има да испуни. Та су законска овлашћења апсолутна и представљају атрибуције суда и председника чија је основа искључиво у функцији суда и које су дате и конституисане само зато што то захтева нормално функционисање суда, које представља манифестацију суверености у ономе правцу који је Уставом од извршне власти потпуно издвојен и обележен.

Суд дакле врши само судске послове, а у те послове долази не само судска преграда, већ и све оне одлуке председника суда (одређивање рочишта, формирање одељења, одржање реда и полиције у суду) које су законом о устројству првостепених судова предвиђене као специјалне атрибуције председника, јер се све што тиче судских послова, који су по за-

кону потребни да се пресуда судска као манифестација судске функције изрећи може.

Такво само издвајање судске функције апсолутно је. Допустити одвојеност суда само у погледу судске пресуде, а управној власти допустити мешање у све остале послове који по закону ту функцију суда, ту пресуду судску имају да омогуће, и тиме у ствари учествују у манифестацији суверености која је у пресуди изнесена, значи додирнути најосетљивију страну судске независности, која има да спречи извршну власт баш у томе да се функција суда без учешћа извршне власти испуни. *може, а у томе погледу на првом месту од извршне власти треба да буду одстрањени сви они судски послови који могу да укоче правилно функционисање суда. Уставна заштита изражена у судској организацији на подлози законској била би поништена а систем поделе власти потпуно компромитован учешћем извршне власти у онакој организацији судова, која је искључиво законом и конституисана, да не допушта мешање извршне власти у судске послове.*

Према овоме не би била само обична заблуда већ намерна уставна повреда, кад би се допустило да законске атри-

буције дате председнику (у погледу рочишта, формирања оделења, одржање реда и полиције у суду чл. 19., 21. и 23. зак. о устројству првостепених судова) могу се пренети на Министра Правде, јер те атрибуције имају за своју искључиву основу функцију суда, *па се за то независност судова манифестује не само у суђењу већ и свима осталим пословима који су законом признали председнику суда и имају да омогуће нормалну функцију суда у изрицању пресуде.*

II.

Је ли интервенција министарска законита.

То се питање разрешава према правном положају председника према Министру правде.

На првом месту истиче се *систем субординације.*

Субординација претпоставља оне који управљају и дирекцију (законом) дају (*des gouvernants*) и оне који функције отправљају (*des agents*). Први су они који у конфекцији генералних одредаба учествују, који дакле као независна власт стварају законе, (*chef d'Etat, parlement*) а други су они који врше функције, на које се те генералне одредбе, ти материјални закони односе. *Правна суборди-*

нација (*subordination juridique*) ових других службеника за то је и обележена општом одредбом (законом) која износи ону дирекцију, коју службеници имају у примени да у дело уведу. За то се и каже да та субординација лежи једино у закону и да се искључиво према закону и врши и да таква правна субординација познаје само закон (закон функције) а не личности, јер одржавајући поштовање закону, респектујући своју надлежност изнесу у закону његове функције, јавни службеник манифестује субординацију према оној дирекцији, према оном правцу која је стварањем закона од стране оних који управљају одређена а тиме изражава субординацију према закону, који манифестује вољу државе која се у Уставној земљи има једино свакоме да импозира.

Правна природа таквог система састоји се искључиво у *дужности јавног службеника да поштује закон, његове функције и његове надлежности*.

На томе систему оснива се заштита индивидуалних права грађана у модерној држави и тај је систем база за *независност јавних службеника*, која се манифестује искључиво у закону, па се за то и каже да су чиновници само закону (функције своје) субординирани, а

отуда се и прокламује консеквенца да таква субординација веже државну управу (*des gouvernants*) у свима пословима извршеним у границама закона функције органа.

Субординација чиновника остаје дакле увек једна иста, а то је субординација закону, и састоји се увек искључиво у *негативној дужности да се од јавног службеника не врши оно што у његову надлежност није сављено*. (*La subordination de l'agent aux gouvernants consiste toujours, dans l'obligation négative de ne pas sortir du cercle de la compétence. (Duguit L'Etat II. 441.)*).

Због тога што акта службеника у границама законске функције истичу и представљају једину субординацију закону, и што зато такви акти вежу и државну управу, јављају се системи који према овакој теорији о субординацији имају да обезбеде поштовање закону и верно отправљање мисије која је јавним службеницима поверена.

То се поштовање закону и дужности не може да очува акцијом која би проистичала из оваквих односа (*des gouvernants aux agents*) јер се та акција једино у закону огледа који је закон искључиво дело таквих односа, већ се те мере морају да врше акцијом једног

органа према другом (par les agents les uns sur les autres).

У том правцу јављају се системи од којих се једним допушта једној врсти органа да надзирава друге (*le droit de surveillance*) и тај се систем манифестује у дисциплини док други систем иситије пошчињености и има за циљ да очува закон од повреде и манифестује се у хијерархији.

1.

Систем хијерархије (*la hiérarchie*) представља такав систем, по коме је једном органу законом допуштено да суспендије, поништава и преиначује одлуку нижег органа, и тиме своју одлуку нижем органу супституира.

У погледу овог система констатују се ови принципи јавног права:

1., Јавна организација оснива се на деоби надлежности која се манифестује искључиво у законском овлашћењу, да се пуноважно извесни акти извршити могу. Сваки орган има свој круг активности утврђен законом, у коме се само може да креће и у коме он само може да функционише.

2. Хијерархијски однос истиче потчињеност и деобу надлежности и зато

за своју основу има исту мисију органа (*la même mission de puissance publique*).

3., Систем хијерхије јавља се само у актима органа, који акти собом производе правна дејства, и за то власт хијерархије обухвата само оне органе чије једностране манифестације воље могу по закону то дејство да произведу, (*le pouvoir hiérarchique ne peut s'appliquer à de simples opérations, qui ne produisent par elles-mêmes aucun effet de droit*), па се за то и простире само на органе који врше функцију која изражава сувереност државе у командовању и забрањивању (*interdiction*), (*actes d'autorité, actes de puissance publique*) а не и органе власти који ту власт немају, већ се јављају у својству преставника државе у погледу њене јавне службе.

Јављају се две врсте аката (*actes administratifs d'autorité; actes administratifs de gestion*). У првима се огледа снага суверености државе, њене воље, (*la puissance publique*) јавља се држава, (*L'Etat puissance*) док у другима јавља се државна управа (*gouvernement*) њена јавна служба, њене јавне дужности у држави. (*L'Etat personne*).

4., Хијерархијска власт простире се само на административне органе, јер су ти органи који једностраним актима ма-

нифестују суверену вољу државе изражецу у њиховој функцији, и према томе хијерархија обухвата само прву врсту тих акта (*actes d'autorité*) јер само такви акти могу изазвати интервенцију хијерархијске власти и *конституисати да ли повреда закона постоји, у чему је њена суштина*. За то су изван хијерархијске власти сви акти који правно дејство немају, који докле сами за себе сувереност не представљају (*actes de gestion, actes contractuels*). У ту врсту акта спадају како акта техничке спреме (*ingénieurs, professeurs, agents postaux*) тако и све остале операције административних органа којима није циљ да се та правна дејства произведу (*instruction, la mise en demeure, opération technique* као и материјалне радње (*mé- sure de police*).

Такав систем хијерархије не обухвата судску власт, јер судови не стварају својом функцијом нова права као административни акти, (*actes d'autorités*) већ декларирају субјективна права, која су у закону изражена и већ постоје, (и због чега држава форсираном интервенцијом даје гаранције извршној пресуди, јер тиме одржава принудну снагу закона, који је манифестација суверености) и зато нема хијерархијске власти, која се

огледа у поништавању тих нових права створених учешћем органа. Зато ни судска пресуда, ни судски органи који у њој учествују не улазе у област хијерархије. (*Il ne peut donc être question d'effacer les effets juridiques que ne produit pas l'acte de juridiction. Ni set acte ni le fonctionnaire qui l'a produit ne peuvent être compris dans un système hiérarchique*). Duguit les agents 480.

Зато не може се говорити ни о хијерархији између судова, јер Апелациони Суд кад би тај однос постојао, морао би по службеној дужности разматрати све пресуде без разлике и исправити све што је рђаво у пресуди, док је међутим, за незадовољство везан рок и функција Апелационог Суда уоквирена на поједине врсте пресуда и на повреду у обиму изјављеног незадовољства.

Суд врши само судске послове који су издвојени из круга управних власти (чл. 146. Устава и § 17. закона о устр. прв. судова) а те исте послове врши председник суда, јер његове *законске атрибуције имају за основу функцију коју суд има да испуни*, и зато су у тесној вези са пресудом судском, коју атрибуције председника нормално имају да омогуће.

Таквог хијерархијског односа за то нема између председника суда и Министра правде, јер судови не врше административна акта. Због овога члан 10. зак. о устр. Централне Управе не обухвата судске послове већ износи хијерархијски однос административних органа и истиче хијерархијску власт министра према пошчињеним властима у границама закона, који у погледу судске организације базира на Уставу и издваја судске послове од управних власти и чини да је ова одредба мртва за Министра Правде према суду и према атрибуцијама председника суда.

2.

Не постоји дакле законско овлашћење *аисолутио* потребно за хијерархијску власт Министра правде, већ постоји друго овлашћење, које истиче *систем надзора*, који му је признат, не као административној власти, већ као шефу струке, који има дужност да обезбеди функционисање службе, (*Accomplissement de service*). Тај се систем у принципу примењује према свима органима без обзира на начин њиховог постављања. То се право у основи разликује од хијерархије, јер не допушта учешће у пословима, *већ истиче*

само могућност издавања индивидуалних инструкција или општих циркулара у погледу службе без обвезе нижег органа, да их у погледу своје компетенције усвоји. Субординација његова постоји само према закону његове функције па зато правна природа његовог акта остаје иста и кад се наредбе усвоје и кад се не усвоје, јер у оба случаја постоји само његов акт који се може правно нападати. Шеф струке може тражити ревокацију таквог чиновника, ако је одбијањем инструкције повређено његово законско право надзора, али ту ревокацију не може тражити, зато што се без обзира на инструкције, Министрово мешање у надлежност органа у обзир не узима, или што се незаконито поништење акта органа није примило. (*Ni l'instruction, ni l'ordre de service émanés de fonctionnaire compétent ne font naître à l'égard du fonctionnaire inférieur une obligation juridique subjectif de s'y conformer*). Duguit Droit const. I. 450.

Дисциплина, то је санкција овог права, јер та дисциплина треба да *огарантује* испуњење службе *органа*. Али је то право (*pouvoir disciplinaire*) за Министра Правде умањено према праву осталих Министара, јер му је власт дисц. кажњавања коју други Министри имају одузета а у интересу *гарантија* права гра-

ђана та власт пренета на Касациони Суд (чл. 20 и 25 зак. о судијама и 157 Устава) а Министру као шефу струке остављено само право тужбе Касац. Суду и тиме подела функција до краја изведена и судска независност од извршне власти потпуно очувана.

То право надзора конституисано је изречно чл. 19, зак. о устр. центр. управе у коме стоји као дужност Министра правде:

1., „да пази — да сва надлежастелства која су постављена да правду досуђују држе се у законим границама и да своје дужности доиста и врше“.

2., „да . . . судским надлежастелствима даје настављења за брзо и добро вођење послова без да тиме у и чему сме изменили или допунили законодавна наређења или ограничили независност судског делања“.

Закон је дакле јасан и закључак је само један. Министар правде нема права интервенције у судске послове, већ само право надзора за правилно отправљање службе и праве тужбе за њено неисправно вршење.

Надзор има да се огледа у инструкцијама за брзо и добро вођење послова, а његове су границе постављене у забрани законској да се ма каква законска наре-

ђења могу ма у ком правцу додиривати, те је према томе сасвим јасно да законске атрибуције председника суда изван Министрових инструкција и његовог надзора стоје.

III.

Природа власти председника суда у одржању реда и полиције у суду.

Власт ова има за основу функцију суда, а за свој циљ употребу свих мера потребних да нормалну функцију суда одржи. Све мере у томе погледу истичу за основу једно генерално законско овлашћење (чл. 23. зак. о устр. прв. судова) и примена њихова представља материјална дела без правног карактера једног административног актиа. Све репресивне и превентивне мере, које ред и полицију држе и чувају, не могу бити предмет жалбе, јер се тичу правилног функционисања и добре администрације и истичу за своју базу опортуност која им одузима правни карактер и истиче дискреционарну власт у непосредним и ефикасним мерама, које у даном моменту нормално ради испуњења функције суда треба употребити. Та власт (le pouvoir discrétionnaire) искључива је атрибуција председника суда, јер је њен извор у

специјалном законском овлашћењу. Допустимо за један моменат хипотезу да Министрова интервенција у опште може да постоји. Питање се истиче да ли та интервенција у погледу овакве власти може да има примену односно да ли ће се жалба у овом случају примити или одбацити.

У том погледу треба констатовати ове принципе административне јурисдикције, у којој се Министарска интервенција само и појављује.

На првом месту административни спор истиче непризнавање једнога права од стране надлежног административног органа и износи жалбу интересованог лица да се његово право изражено у закону од стране власти респектује.

Административна јурисдикција за то расправља правне захтеве (*réclamation d'ordre juridique*) према томе из такве јурисдикције издвојена су акта и рекламације која за своју базу имају правичност и опортуност. (*les questions d'équité et d'opportunité*).

У праву се дакле одваја јурисдикција административних акта од јурисдикције, која у ствари и није јурисдикција јер за своје предмете не истиче закон као основу праву које треба поштовати. (*la juridiction gracieuse*).

Прва јурисдикција третира питање о праву и манифестује идеју правде, док друга јурисдикција истиче само очекивања која буде идеју корисности и опортуности, па за то увређена страна може само молити док у првом случају може тражити и изискивати да јој се права поштују.

Према овоме жалбе (*les recours*) могу се подносити у првом случају код праве административне јурисдикције. У том погледу административно право познаје две врсте рекурса. Прва врста допушта ревизију и права и факта (*le recours de pleine juridiction*) и њен је обим веома простран, јер обухвата и право супституирања и право контроле и новчане осуде.

Друга врста (*le recours à fin d'annulation*) допушта ревизију само права и изискује искључиво поништавање оног административног акта, који је признавање тога права одбио. Ова друга жалба позната је под именом *le recours pour excès de pouvoir*.

Питање је сад да ли се жалба једнога адвоката противу наредбе председника суда у погледу одржања реда и функције суда може примити. У коју би врсту жалба у опште могла бити стављена одређује се према закону који је

повређен и праву чије се поштовање тражи. Да дође у прву врсту треба не само да је повређено право, већ треба да *постоји засебно законско овлашћење да Министар правде може се сујестићуираћи председнику суда и оцењујући* поред права и факта која су наредбу изазвала, *да у месту председника пуноважно изда адвокату овлашћење, да и без пријаве председнику суда у све судске канцеларије може улазити и услуге тражити.*

Износити и овако што било би оскудица сваке обазривости.

Према овоме, може ли се таква жалба ставити у другу врсту по којој интервенција има за задатак само поништавање наредбе. Да се то може примити треба да постоји *повреда права*, а да та повреда постоји треба да постоји повреда закона који то право садржи. Жалба ове друге врсте спорова односи се искључиво на административна акта, која манифестују суверену моћ државе (*actes de puissance publique*) а та акта могу бити само поништена и *то искључиво по основу незаконитости*, (повреду надлежности) а никако због неопортуности или неправилне оцене факата (*annulé seulement pour illégalité non pour inopportunité ou fausse appréciation des faits*).

Какво је право једног адвоката повредила превентивна наредба председника суда у погледу реда, и може ли бити у опште речи о његовом неком праву поред права председника у искључивим законским атрибуцијама да ред одржи, кад је и сувише очевидно да за два права треба два закона и да се та два права искључују или тачније да такво право адвоката *није никакво право већ дужност према праву које атрибуција председника суда за ред садржи.* Таква жалба мора бити одбијена, она се у опште не може примити јер не постоји повреда закона, која је таквом рекурсу основа. Спор је за то завршеном одлуком о одбијању жалбе (*la fin de non recevoir*).

Наредба председника суда у погледу реда у суду оснива се на опортуности и за то не представља никакав административан акт који правна дејства производи *услед чега у тој опортуности таква наредба има своју основу и за постанак и за своје трајање.*

Сваки који је такву наредбу изазвао не може да се жали. Он може само да моли да се наредба повуче *кад убеди председника суда да је опортуност престала*, да ред неће бити поремећен и да зато нормална функција суда неће доћи

у питање. Таква његова молба могла би још доћи у ону другу врсту јурисдикције, (*jurisdiction gracieuse*) која апелује на правичност и у толико више додирује права јавних службеника на мир и спокојство у дужности.

V.

Питање се на крају истиче, може ли председник суда за такву наредбу бити дисциплински кажњен. Његова дискреционарна власт има да се креће у границама опортуности, која је основа такве власти. Границу опортуности лако је одредити. Она има да заштити ред и функцију и зато повреда законског овлашћења постоји, ако мере не истичу из опортуности, а то значи *ако мере и репресивне и превентивне имају други циљ од онога, због чега је овлашћење дајто*.

У том погледу сматра се да постоји нелегалност у примени једног законског овлашћења, и да за то предузете мере представљају један специјалан случај злоупотребе власти (*détournement de pouvoir*). Та повреда закона у председничковој наредби према адвокату изгреднику не може се истаћи, јер су изгредиту наредбу изазвали и таква превентивна наредба долази у прве полицијске

мере, јер има да спречи будуће изгреде и тиме *одржи ред који законско овлашћење у чл. 23. зак. о устр. првост. суда има да заштити*.

Брошира је изнела истине, инспирирана идејама и теоријама чувених француских писаца (*Duguít, Esmein, Berthélemy, Laferrière, Jèze, Nézard* и други) и покушала је да Министрову интервенцију постави на своје право место. Брошира је требала да одбрани суд од бруталности и зато није посматрала личности, већ је третирала факта.

Желети је било да и пресуда Касационог Суда буде инспирирана научним истинама и да личне опсервације у оваком деликатном питању уступе места модерним правним теоријама, које искључиво спорно питање разрешавају.

Очекивања су изостала. Политички системи субординације и хијерархије у пресуди, нису нашли места, и систем надзора представљен је у таквој форми, коју правна књига не познаје. У место субординације закону у пресуди се прокламује субординација имплицирана у личности Министра, од чије воље искључиво примена једнога законског овлашћења зависи. *Министрова права при-*

знати су у пресуди без законске подлоге, а атрибуције председника суда потпуно анулиране и поред изричног закона.

Док се по науци систем надзора манифестује у законском овлашћењу у погледу давања инструкција за вођење послова, дотле се по Касационом Суду такав систем састоји у његовом праву одобравања појединих акта председника суда, које одобравање тек важност акту даје, *што представља у једном правцу систем контроле централне власти према органима децентрализације.*

Док се дискреционарна власт, у одржању реда и полиције одмах мора да примени, и док се после примене истиче одговорност за злоупотребу власти ако је примена испирирана другим циљем, дотле се ова власт по другом систему потпуно потчињава Министру правде и на тај начин једна законска одредба у примени потпуно анулира. Док по првом систему надзора дисциплинска кривица за његову повреду може се тражити у повреди Министарских инструкција, циркулара датих суду, докле се тај систем не дотиче нигде законских одредаба дотле по овом другом систему надзор је изједначен са хијерархијом, јер се дисциплинска кривица надзора састоји у томе што се одбило мешање Министрово у један

свршен акт; што се Министру оспорила хијерархијска власт у поништавању одлуке и супституирању интервенције Министрове атрибуцијама председника суда.

Пресуда је дакле помешала три потпуно разна политичка система и без законске подлоге проширила и створила нова права Министра који су према суду и председнику много раније од Устава 1869., 1888, 1901 и 1903. још 1862. г. законом о централној управи (чл. 19.) *сведена искључиво на давање настављења за вођење послова и Министров систем надзора изрично тако постављен да се њиме не сме изменити или допунити ниједна законска одредба и додирнути према томе ниједна законска атрибуција председника суда.*

* * *

Суд зна само за законитост. У закону је и право парничара и савест судије, јер је заклетва судије само закону субординирана.

У том погледу корисно је, да се за наше прилике укаже на један говор француског Министра правде г. Бартуа, (Barthou) који је пре неколико дана држао приликом рецепције чланова Касационог Суда и приликом свог инсталисања на председничко место у Државном Савету.

Првом председнику Касационог Суда г. Барту је рекао:

„Je plaindrais le pays où la magistrature, refaisant la loi au lieu de l'appliquer, se laisserait entraîner à une confusion et à une usurpation de pouvoir particulièrement redoutable.“

„Vous avez eu, monsieur le premier président, une carrière longue, laborieuse et admirable. Il n'y a même pas manqué les injures et la calomnie, dont l'impuissance s'est heurtée à ce roc inébranlable qu'est une vie d'honneur, de probité et de conscience.“ (Temps 5. nov. 1909.).

(Жалко би земљу у којој би се судови стварајући и поправљајући закон уместо да га примене, подали конфузији и злоупотреби власти, која је нарочито опасна.

Ви сте имали г. председниче, дугу, славу и пуну труда и рада каријеру. При свем том нису изостале увреде и клевете, чија се немоћ ломила о непомишљену степену животног части, честитости и савесности).

Потпредседнику Државног Савета г. Бару је изјавио:

„Il faut plaindre les pays où les arrêts de justice ressemblent à des services de complaisance.“

„Il faut louer au contraire ceux où les excès du pouvoir trouvent leur contrepoids, dans une assemblée compétente, éclairée

et hautement désintéressée.“ (Temps 12. nov. 1909.)

(Треба жалити земље у којима пресуде судова, који правду изричу, личе на услуге којима се другим угађа.

На против треба хвалити оне земље где жалбе за повреду закона налазе своју брану у једној тако високо незаинтересованој институцији пуној спреми и искуства).

Ова изјава француског Министра значајна је. Она истиче узурпацију власти као највећу опасност за судове и њихову функцију, а сву брану за савесност у судијској дужности и права грађана ставља у руке правих судија пуних спреме, искуства и компетенције.

Примимо све то са пуно части и за нашу малу и нејаку културну земљу. Не допустимо никад да се савесност преокрене у несавесност, а то ће бити не само кад се суди по другим обзирима и туђим жељама, (service de complaisance) него још више кад се проишито својој савести малодушно своја судијска дужност највише и уклања испред увреда и клевета за које француски Министар тако високо каже, да се њихова немоћ ломила о чврсту степену судијске савести и честитости.

Будимо Французи макар једног момента.

Излечимо се од тешке заблуде, да су увреде и клевете јаче од савести и честитости, и допустимо бар другоме борбу кад је сами не можемо да водимо и не ломимо стену дужности и савести, о коју се разбија све оно што нагриза државу и руши идеале и културу.

Положај председника варошког суда, тако привлачан, пун је горчине. Место је пуно искушења и први је нишан на брани судске самосталности. Тај положај треба да објасни сву борбу коју брошира износи, и треба да одбије сваку инсинуацију да је то борба личности а не права и дужности. Новчана казна прва је приписана жртва. Заборавимо је и будимо убеђени да је последица једне и последње правне заблуде. Та је казна одломљено зрно са стене судијске, али та стена дужности и савести има да тражи и веће жртве за јаче ударце. Брана треба потпоре, а ту потпору могу дати прави браниоци који у борби никад не клоне и никад не одступају. За такве браниоце ова је брошира и написана, *јер су само такви браниоци у овој малој земљи она черта сћена савести и дужности о коју се ломе и разбијају и увреде и клевете чији би успех био пројаси и гроб правди а крај правима грађана и култури народној.*

ШТАМПАРСКЕ ГРЕШКЕ

Омашком коректора поткрале су се ове две грешке, за које молимо читаоце да их исправе.

У место декларирају (стр. 24) *собом крејирају* поједина субјективна овлашћења; и у место штити (стр. 72) *нишати* ма какву одлуку власти.